

2005

*anul când
promisiunile
trebuie puse în
practică*

Prognoze

România în 2005

RAPORT DE ANALIZA SI PROGNOZA

Editat de

Societatea Academică din România (SAR)

Ianuarie 2005

NOTĂ

Punctele de vedere exprimate în această serie de rapoarte (PWR) aparțin autorilor și analiștilor SAR. Ele nu reflectă neapărat opiniile tuturor membrilor, sponsorilor sau partenerilor noștri instituționali. Le suntem tuturor recunoscători pentru că, în limitele misiunii noastre strategice – susținerea democrației, buneii guvernări, a integrării europene și relațiilor transatlantice, promovarea analizei politice de calitate și dezbaterii libere – ne protejează autonomia editorială.

Societatea Academică din România (SAR)
Petőfi Sándor 15
București, sector 1, Romania
++4021-2221868
office@sar.org.ro

România a încheiat finalmente în 2004, cu mari eforturi, procesul de negocieri pentru admiterea în UE, adică faza în care s-au făcut și semnat promisiuni. Începând din acest an promisiunile trebuie onorate. Adică se intră într-un stadiu nou, caracterizat de reguli ale guvernării complet diferite: de acum performanța nu se mai măsoară prin număr de legi adoptate sau planuri strategice trimise la Bruxelles, ci prin acțiuni concrete ale guvernului și rezultate ale lor măsurabile în economie și societate, eventual de agenți de monitorizare independenți de guvern. Raportul de față enumeră o serie de priorități pentru guvern în acest an, pentru ca acesta să poată avea succes jucând după noile reguli. De asemenea, în plan politic, prezentăm o analiză a evoluțiilor probabile ale principalilor actori în 2005 – Alianța DA și PSD – și a efectului acestora asupra statului de drept în România. În plus, așa cum v-am obișnuit la fiecare început de an, vă oferim prognoza SAR privind principalii indicatori macroeconomici.

Cuprins

5. PROGNOZE MACROECONOMICE

7. POLITIC: CE SE SCHIMBA IN MOD ESENTIAL IN ROMANIA DUPA ULTIMELE ALEGERI?

Principalul câștig îl reprezintă demontarea monopolului puterii PSD asupra instituțiilor statului, cauza majoră a corupției în România. Însă politica competitivă, justiția independentă și presa pluralistă rămân încă un deziderat

19. GUVERNARE: PRIORITATILE IN 2005

SAR propune ajustări de priorități și strategii bugetare ce produc deopotrivă reformă și economii la buget, facilitând astfel îndeplinirea restului agendei în acest an aglomerat

27. REGIONAL: MOLDOVA

Este Chișinăul pregătit pentru o schimbare "portocalie" de regim?

PROGNOZE

La mijlocul lui ianuarie 2005 SAR a intervievat un panel de experți¹ în economie solicitându-le opinia privind evoluțiile macro în acest an. Am inclus de asemenea câteva întrebări deschise referitoare la evenimente importante cu impact asupra economiei. Această secțiune introductivă vă prezintă o scurtă sinteză a răspunsurilor primite.

PRINCIPALII INDICATORI MACRO IN 2005 – SE AȘTEAPTA SUCESE PE TOATE FRONTURILE

	Medie	Marjă (min-max)
Creștere PIB, %	6.2	5 – 7.5
Rata inflației, %	8	7 – 9
Deficit de cont, %	6.5	5 – 7
Deficit bugetar, %	1.4	1 – 1.8
Creștere indice bursier BET, %	62	40 – 100

Creșterea economică continuă, deși ceva mai încet decât în 2004, când saltul a fost într-adevăr ieșit din comun. Grupul nostru de experți mizează în continuare pe o mică reducere a inflației și pe menținerea deficitelor în limite controlabile. În privința inflației există însă rezerva exprimată că cifrele oficiale sunt doar o medie între inflația "reală" din mediul urban, monetizat, situată pe la 13%, și cea din economia rurală bazată pe troc, care are valoarea 0%. Evoluția burselor, poate cel mai imprevizibil indicator din cei incluși de noi pe listă, dă în mod firesc cea mai mare marjă de variație a predicțiilor: de la o creștere de 40% la una de 100%. Ambele cifre sunt oricum mult peste dobânda depozitelor bancare sau altor instrumente financiare.

Pe baza experienței anterioare SAR tinde să considere aceste cifre ca realiste – poate chiar ușor conservatoare. Prognozele similare făcute cu un an în urmă, în aproximativ aceeași componentă a panelului de experți, au supraestimat cu 1% rata inflației și deficitul bugetar și au subestimat semnificativ (cu peste 3%) creșterea economică, indicatorul-surpriză al anului 2004.

¹ Suntem recunoscători următorilor experți pentru că au răspuns la solicitarea noastră: Lucian Albu, Institutul de Prognoză Economică; Bogdan Baltazar, Baltazar, Bloom & Pîrvulescu; Radu Crăciun, analist senior ABN Amro; profesor Daniel Dăianu, ASE; Matei Păun, Romania Think Tank; Ilie Șerbănescu, analist economic; Liviu Voinea, Grupul de Economie Aplicată.

CE EFECTE IMEDIATE VA AVEA NOUA ETAPA A DESCHIDERII CONTULUI DE CAPITAL IN APRILIE ANUL ACESTA?

Subiectul este intens discutat zilele acestea, menționându-se chiar posibilitatea amânării acestei măsuri pentru jumătatea sau sfârșitul anului 2005 – deci întrebarea noastră ni se pare cu atât mai oportună în context. Experții din panel sunt de acord că vor crește intrările de capital, și ca atare presiunile în direcția aprecierii leului și accentuării deficitului de cont curent. Însă diferă mult amploarea efectelor negative prognozate în urma acestui pas de aliniere la libera competiție internațională: de la (i) "destabilizarea periculoasă a contului curent", urmată de eventuale ieșiri masive de fonduri în jumătatea a doua a anului, ce ar obliga BNR la intervenție în sprijinul leului; până la versiunea mai optimistă că (ii) tensiunile imediate se vor resorbi repede iar efectele pe termen lung vor fi benefice. Există și opinia că se exagerează totuși efectele acestei liberalizări, deoarece "străinii care au vrut să fructifice diferențialul de dobândă dintre Leu și Euro sau Dolar au făcut-o, prin *special purpose vehicles* românești care există deja".

CREDETI CA VOR VENI INVESTITORI STRATEGICI IN 2005 LA BCR SAU LA CEC?

Opinia unanimă este că CEC este mai atractivă decât BCR în acest moment pentru eventualii investitori (lichidități, rețea extinsă), deci dacă guvernul este hotărât să o vândă aceasta se poate face în 2005. La BCR, după cum spune unul din experții noștri, atârnă încă greu efectul indeciziilor de până acum: n-a existat mare interes în România ca banca să fie "dezlegată de stat". Comportamentul profesionist și consecvent al guvernului, care trebuie nu mai dea semnale contradictorii ca în trecut, sunt factorul de succes în ambele cazuri.

VA FOLOSI GUVERNUL PIATA DE CAPITAL, ASA CUM A MENTIONAT NOUL MINISTRU DE FINANTE, PENTRU PRIVATIZARI IN 2005?

Probabil, dar chiar dacă o va face nu va oferi pachete semnificative de acțiuni, ci cel mult pachete minoritare. Analistii noștri spun că, de regulă, privatizările strategice nu se fac pe bursa de valori. Însă cerere de noi companii "interesante" la bursă există, așteptarea a fost alimentată de declarațiile recente ale oficialilor din guvern, iar dacă nu se vor oferi măcar câteva pachete minoritare aceștia "se vor compromite ideologic și practic".

CARE ANTICIPATI CA VA FI PRINCIPALA DIFICULTATE DE NATURA ECONOMICA CU CARE SE VA CONFRUNTA GUVERNUL IN 2005?

În ordine, au fost menționate controlarea deficitelor (bugetar și de cont curent), evitarea riscului supraîncălzirii economiei în urma relaxării fiscale, precum și provocarea reprezentată de creșterea productivității companiilor. În plus, aplicarea prevederilor relevante ale *acquis*-ului comunitar: competiție, programare bugetară, tribunalele comerciale.

POLITICA

CÂT VA SCHIMBA SCHIMBAREA?

De ce au fost alegerile așa cum au fost, ce schimbă și ce nu schimbă ele

Alegerile parlamentare și prezidențiale din noiembrie 2004 s-au finalizat prin apariția unui nou guvern; cum trecerea la noua guvernare s-a făcut fără probleme, mulți ar fi tentați să considere chestiunea alegerilor încheiată și să privească către viitor și către integrarea în Uniunea Europeană: semnarea Tratatului de Aderare este programată pentru luna aprilie a acestui an. Alegerile nu au fost însă nici pe departe deasupra oricăror discuții de vreme ce pentru prima dată în ultimii zece ani au existat acuzații de fraudă care să afecteze până la 3-5% din voturi². Spre exemplu, institutul de sondaje IMAS a publicat o analiză pe baza datelor electorale culese în ziua votului care indică o corelație semnificativă între procentul de voturi anulate sau de votanți pe liste suplimentare din total, pe de o parte, și voturile în favoarea PSD, pe de altă parte. Cu alte cuvinte, în acele circumscripții în care s-a prezentat un număr mare de votanți pe liste suplimentare, s-au înregistrat rezultate în favoarea PSD cu mult peste media națională³.

Cine consultă stenogramele ședințelor din comisia electorală a Camerei Deputaților vede clar că decizia de a nu se utiliza cărțile de alegător a fost o decizie deliberată și premeditată. "Misiunea de Evaluare OSCE/ODIHR nu a primit nici o explicație convingătoare cu privire la suspendarea utilizării cărților de alegător. Acest fapt, combinat cu posibilitatea de a vota la orice secție de vot, poate încuraja votul multiplu.", declarase reprezentantul Misiunii de Evaluare OSCE/ODIHR înaintea alegerilor. Recomandarea OSCE ca "orice astfel de problemă să fie rezolvată prin mijloacele administrative și juridice adecvate" nu a fost urmată sub nici o formă, deoarece BEC a susținut că nu are împuternicirea legală de a deschide o investigație și nu a cerut procurorilor să investigheze acuzațiile de fraudă. Ca urmare a scandalului public, după două zile BEC a permis partidelor politice din opoziție să consulte listele suplimentare și să le compare cu listele permanente pentru a verifica acuzațiile de vot multiplu. Hotărârea a fost luată însă prea târziu, de vreme ce legea electorală cere ca rezultatele finale să fie făcute publice la numai 48 de ore de la primirea proceselor verbale de la circumscripțiile din teritoriu. După cele 48 de ore alegerile au fost declarate valide, deși opoziția abia dacă primise 10% din listele electorale, deci nu avusese nici pe departe timp să compare listele.

Ziarele românești au documentat multe cazuri concrete de vot multiplu, chiar și după încheierea alegerilor, dar nu s-a făcut nici o numărătoare completă a acestor cazuri. Noul Parlament a promis crearea unei comisii de investigare a acestor acuzații, dar chiar dacă fraudă ar fi dovedită legea electorală nu ar permite repetarea alegerilor. Procurorul General Ilie Botoș a declarat pe 1 decembrie că toate eventualele investigații vor fi deschise abia după alegeri. Cifrele oficiale arată că mai mult de 10% dintre cei care au mers la vot pe 28 noiembrie au votat pe liste suplimentare, fie pentru că s-au declarat rezidenți,

² Asemenea fraude au fost raportate spre exemplu de Asociația ProDemocrația.

³ Această analiză poate fi găsită pe pagina web a IMAS, www.imas.ro

deși nu apăreau pe listele permanente (și atunci au votat pe lista suplimentară 1), fie pentru că au susținut că sunt în tranziție (și deci au votat pe lista suplimentară 2). De asemenea, cifrele oficiale arată că în total au votat 11 milioane de cetățeni români, dintre care 1,2 milioane au votat pe liste suplimentare (500 000 pe lista suplimentară 1 și 700 000 pe lista suplimentară 2). În plus, faptul că listele electorale nu erau actualizate pentru a exclude cei aproximativ 1,5 milioane de oameni care au imigrat sau au decedat în ultimii 10 ani a creat și mai multă confuzie. Au existat de altfel și greșeli cu privire la modul de raportare al voturilor anulate, dar Comisia Națională de Statistică a pretins că primise corecturile de la circumscripții în timp util. Corecturile însemnau de fapt că rezultatele inițiale trebuiau revăzute și 'aranjate' de președinții birourilor locale pentru a le pune în ordine.

Scandalul declanșat de aceste nereguli a demonstrat totuși că România se bucură de o societate civilă și o presă puternică și activă. În ciuda faptului că media electronică a ezitat să difuzeze acuzațiile de fraudă, presa scrisă, presa internațională și societate civilă românească au reușit să transmită publicului că alegerile nu au fost corecte astfel încât guvernul a fost nevoit să interzică listele suplimentare pentru cel de-al doilea tur de scrutin, în care Băsescu a câștigat în fața lui Adrian Năstase, care se bucurase de un avantaj de 8% în primul tur. Această victorie l-a ajutat pe Băsescu să câștige de partea Alianței D.A. foștii aliați PSD, adică PUR și UDMR, astfel încât până la sfârșitul anului 2004 România avea un nou guvern după un transfer de putere care a decurs fără probleme.

Fig. 1. Rezultatele alegerilor din noiembrie 2004

Partide	Senat		Camera Deputaților		Alegeri prezidențiale	
	Locuri	%	Locuri	%	1ul tur	al 2-lea tur
PSD + PUR	57 (PSD 46) (PUR 11)	37.13	132 (PSD 113) (PUR 19)	36.61	40.94	48.77
D.A.	49	31.77	113	31.33	33.92	51.23
PRM	21	13.63	48	12.92	12.57	
UDMR	10	6.23	21	6.17	5.10	
Total	137	*	332	*		

Cu excepția acuzațiilor de fraudă, opoziția nu a demonstrat performanțe deosebite în timpul alegerilor. Într-adevăr, presa electronică a fost puternic partinitoare în favoarea partidului de guvernământ atât înaintea cât și în timpul campaniei, dar opoziția nu s-a dovedit capabilă în a profita de oportunitățile apărute pe parcursul campaniei. Demobilizarea în zonele urbane – de obicei zona cea mai activă din punct de vedere al participării electorale – atinsese cote îngrijorătoare la sfârșitul lunii septembrie (60% în unele județe din Transilvania). Și totuși, în loc să se ocupe în mod special de acest bazin electoral – tradițional de centru-dreapta și anti-PSD, alianța D.A. continua un turneu electoral insistent prin zonele rurale cu agricultură de subsistență, unde șansele de a fi votată era egală cu zero. În aceste zone rurale primarii PSD și elitele locale, care au control absolut asupra resurselor locale, reușesc de regulă să se asigure că toată lumea votează cu partidul de guvernământ. Nici schimbarea candidatului la președinție al Alianței nu a reușit să mobilizeze electoratul urban.

În general, opoziția a fost mediocră la nivel de campanie, fără evenimente notabile și cu prestații televizate prin nimic remarcabile, ceea ce explică rezultatele slabe obținute în alegerile parlamentare măcar cît presupusele fraude comise de PSD și părtinirea mass-mediei electronice. Scandalul posibilelor fraude e cel care a reușit mobilizarea electorală pentru al doilea tur de scrutin, dar dacă

societatea civilă nu s-ar fi coalizat în scandalul împotriva fraudelor PSD, probabil că Alianța D.A. nu ar fi reușit să câștige președinția.

Fig. 2. Baza electorală a schimbării politice

Factori de structură socială	Vot PSD	Cât explică	Vot Alianță	Cât explică
Câștigă bine	↓	*	↑	*
Tânăr				
Educat	↓	*	↑	*
Urban peste 50 000 locuitori	↓	**	↑	**
Inactiv (casnică, pensionar, șomer)	↑	*	↓	*
Cititor de ziare			↑	*
Dezvoltare regională	↓	-	↑	*
<i>Ideologie, stânga sau dreapta</i>	↑	**	↑	***
<i>Ideologie, democrația cel mai bun sistem de guvernare</i>			↑	**
<i>Personalitate (Încredere în candidatul prezidențial)</i>	↑	*****	↑	***
<i>Factori de conjunctură</i>				
Membri din familie lucrează în străinătate			↑	*
Crede că țara merge într-o direcție bună	↑	**	↓	
Crede că a crescut corupția	↓	**	↑	**

Legendă: Factorii din coloana stângă explică votul pentru PSD și Alianță. Săgeata ascendentă înseamnă că persoanele cu venit mai ridicat e mai probabil să voteze pentru Alianță; săgeata în jos înseamnă că e mai puțin probabil să voteze pentru un anumit partid. O stea înseamnă o șesime din capacitatea totală de explicare a acestui model. Două stele înseamnă că determinantul explică o treime, și așa mai departe, maximul fiind șase.

Examinarea modelelor de vot din aceste alegeri (Fig. 2) arată unele trăsături mai vechi ale comportamentului electoral în România, dar și unele aspecte inedite. Spre exemplu, vârsta este astăzi un predictor mai slab al intenției de vot pentru formațiuni de centru-dreapta decât era cu ani în urmă. În același timp, nivelul dezvoltării regionale și rezidența în zonele urbane rămân predictorii puternici pentru un asemenea comportament, în timp ce ideologia se dovedește a fi mai puțin importantă pentru votanții PSD decât pentru cei ai Alianței D.A.

În aceste condiții, este foarte ilustrativ să comparăm determinanții votului pentru Alianță și strategiile electorale reale ale Alianței. Punctele tari ale campaniei D.A. au fost următoarele:

1. Investiția făcută în sensul curățării listelor electorale de candidații cu un trecut controversat, lăsând astfel PSD-ul într-o poziție dificilă.
2. Investiția făcută în elaborarea unui program de guvernare, care a dat impresia că Alianța este pregătită pentru guvernare.
3. Promovarea oamenilor tineri, creând imaginea unui partid bazat pe generația tânără.
4. Lansarea la timpul potrivit a inițiativei referitoare la recorelarea pensiilor, care a lăsat impresia că Alianța a luat-o înaintea PSD în a rezolva problema pensionarilor.

De cealaltă parte, punctele slabe ale ofertei electorale D.A. prin comparație cu modelul de vot au fost următoarele:

1. O investiție prea mare în zonele rurale captiv dublată de o investiție insuficientă în zonele mai dezvoltate – cum ar fi județul Timiș, unde prezența la vot a fost foarte scăzută. Oferta electorală pentru aceste zone a fost inadecvată și a demobilizat votanții nu numai datorită propunerilor din program, dar și datorită unor candidați de pe listele județene.
2. Un accent prea mare în campanie pe soluția-minune a cotei unice de impozitare, care nu ar fi putut să intereseze în mod direct mai mult de 20% din alegători, dar care purta riscul îndepărtării unui număr mare de votanți căzuți pradă explicației stângiste că îi îmbogățește doar pe cei bogați.
3. Aproximarea unei categorii de alegători prin îndepărtarea altora, așa cum s-a întâmplat prin promisiunea de a mări pensiile în baza impozitelor plătite de cei care lucrează peste hotare – o categorie care, conform modelului de vot, constituia un real bazin electoral al Alianței, așa cum arată Figura 2. Îndepărtarea unei surse clare de voturi pentru a atrage potențial alți votanți pe baza unei promisiuni nerealiste este o eroare de tactică electorală în orice condiții.
4. Lipsa unei ierarhii clare a priorităților din programul politic, care a îngreunat transmiterea unui mesaj principal clar.
5. Utilizarea insuficientă a transferului de credibilitate (sprijin de la personalități dinafara DA), care a fost folosit numai ca ultimă soluție și doar cu puține personaje publice.

Tot din modelul de vot explicat de Figura 2 rezultă *două limitări majore ale Alianței D.A. la nivel de structură socială*, și anume vis-à-vis de cei din zonele rurale (din motive expuse mai sus) și de cei inactivi. În ciuda ofertei electorale adresate pensionarilor și atragerii câtorva dintre aceștia în tabăra D.A., Alianța a fost semnificativ mai puțin votată de persoanele inactice (adulți fără un contract permanent de muncă, mai puțin patroni, studenți și liberi profesioniști). În condițiile în care în România numai circa 4 milioane de oameni lucrează cu un contract permanent de muncă, categoria persoanelor inactice capătă o importanță deosebită în algoritmul electoral, și indică o limitare semnificativă a bazinului electoral al Alianței. Mai mult, acest lucru demonstrează că lărgirea bazei electorale de centru-dreapta nu se poate produce decât printr-o schimbare a structurii sociale existente, prin ridicarea nivelului de dezvoltare și modificarea raportului activi-inactivi, cât și prin reducerea fenomenului agriculturii de subsistență. *Asemenea schimbări nu pot fi generate însă prin campanii electorale convingătoare, ci prin politici economice și sociale cu efecte durabile.*

Cum vor evolua principalii actori politici în 2005?

ALIANȚA D.A. 'PAS CU PAS'

Alianța s-a dovedit a fi un succes până acum și nu pare să aibă probleme serioase, fiind de dorit ca ea să se transforme treptat într-o uniune din ce în ce mai strânsă. D.A. ar trebui să creeze organe unice de coordonare la toate nivelele, organizându-se astfel ca un partid de sine stătător, dar rămânând în același timp cu două personalități juridice distincte, cu afilieri internaționale diferite. Pentru anul în curs prioritate numărul Unu a Alianței ar trebui să fie succesul guvernului D.A., și nu ideea fuziunii într-un partid unic la centrul eșichierului politic. PD ar trebui să-și întărească rolul în cadrul Internaționalei Socialiste, pentru a nu lăsa PSD-ului terenul complet liber. Pentru PNL, un statut care să încredințeze mai multă putere prim-ministrului Tăriceanu este cea mai

bună soluție pentru a asigura o bună guvernare prin înlăturarea riscului unei cenzuri interne din parte propriului partid. Varianta fuziunii toatle, după reunificarea structurilor, nu ar trebui deci discutată mai devreme de anul viitor și ar trebui să fie rezultatul unei necesități interne, și nu a scopului iluzoriu de a intra în Parlamentul European ca membru al Partidului Popular European (PPE). În primul rând, românii tind să supraestimeze influența Parlamentului European și par să nu înțeleagă că adevărata politică europeană se face în continuare la nivelul Consiliului și Comisiei prin jocul tradițional al negocierilor diplomatice. De altfel, în țări europene cu tradiție în cadrul UE, oamenii politici decid să candideze pentru Parlamentul European numai atunci când au ajuns la sfârșitul carierei și renunță la politica internă, unde au loc adevăratele jocuri de putere.

În al doilea rând, nu s-a mai întâmplat în nici o țară din lume ca două partide să ia o asemenea decizie pentru a se adapta Parlamentului European. În al treilea rând, în nici o țară ortodoxă nu a existat vreodată o creștin-democrație puternică, din simplul motiv că această doctrină este în mod esențial catolică și are nevoie de baza comunitară a congregațiilor. Alianța nu are nevoie de nimic 'popular' sau 'creștin-democrat' pentru a-și păstra electoratul și, mai mult decât atât, este greu de imaginat că chiar PNTcd poate fi resuscitat sub semnul *creștin-democrației*. Mai degrabă, ar trebui să se reinventeze ca *țărănism*.

PSD: A TREIA CALE?

Ion Iliescu pare hotărât în a-și alege un succesor, iar acesta nu pare a fi Adrian Năstase. Câțiva dintre liderii PSD care pretind că încearcă să reconcilieze cele două tabere sunt de fapt potențiali candidați la completarea tricoului de putere din partid și stau la coadă pentru a fi desemnați de Iliescu. Din păcate nu există însă un asemenea 'Al Treilea Personaj', care să conducă PSD-ul către o a treia cale veritabilă, denunțând faimoasele stenograme și pornind de la zero cu oameni necompromiși. Variantele cele mai vehiculate ar fi Mircea Geoană, Mihai Tănăsescu, Ioan Rus sau Sorin Oprescu, dar deocamdată nu există destul spațiu lăsat de Năstase și Iliescu. Mai mult, dacă ținem cont de faptul că Ion Iliescu nu a fost niciodată un om hotărât, există posibilitatea ca el să se răzgândească peste noapte și să renunțe la un 'al treilea', păstrând PSD-ul sub o conducere colectivă paralizantă. De fapt, pentru apariția unui al treilea personaj ar fi nevoie de apariția unei a treia facțiuni în cadrul PSD. Această nu există deocamdată, deoarece membrii reformiști recrutați în ultimii ani, ca domnii Geoană sau Tănăsescu, au fost puși să servească interesele PSD alături de ceilalți membri în jungla politicii interne, devenind astfel membri ai aceleiași rețele clienteliste. Strategia PSD de a nu lăsa pe nimeni să fie mai bun sau mai 'curat' decât ceilalți a condus la criza uriașă de credibilitate în care partidul se află în momentul de față. Ion Iliescu, dușmanul public care îl elibera pe Miron Cozma în decembrie, este astăzi din nou liderul de necontestat al partidului. O reformă fără reformiști nu este însă posibilă.

Ce au rezolvat alegerile: spargerea monopolului de putere PSD pune capăt cauzei principale a corupției

În decembrie 2004 România nu mai avea un guvern credibil. Publicarea stenogramelor PSD și acuzațiile de fraudă electorală au dat până și unor membri PSD impresia că partidul lor avea nevoie de o pauză la guvernare pentru a se putea reforma în opoziție. Scutirea de datorii a RAFO Onești și grațierea lui Miron Cozma de către Ion Iliescu au contribuit la prăbușirea legitimității PSD. În aceste condiții, alternarea la guvernare era ca și asigurată. Echilibrul de putere care a urmat alegerilor nu se reflectă însă în guvern, cât în Parlament, unde noua coaliție de guvernare se bucură de o majoritate foarte fragilă și a pierdut poziții

cheie în fața PSD. Alegerile nu au rezolvat deci decât problema supremației unui singur partid și captura administrativă derivată din această situație. PSD a pierdut puterea asupra reeșalonării și ștergerii datoriilor, precum și asupra investigațiilor în cazuri de corupție, ceea ce este foarte important, dar nu suficient.

Ce nu au rezolvat alegerile: diferite forme de capturare a instituțiilor statului persistă

Din nefericire, România nu suferea doar din cauza capturii administrative la nivelul statului (utilizarea resurselor administrației publice în folosul partidului de guvernământ), ci și din cauza altor forme de captură, mai puțin formale, dar la fel de importante. Două dintre acestea ar trebui să devină o prioritate a guvernului actual: justiția și mass-media.

Ce înseamnă de fapt toate acestea? Prin termenul de ‚captură‘ se înțelege aici influența rețelelor oligarhice („captori”) asupra unor zone publice care în mod normal ar trebui să fie autonome, ca justiția și mass-media. Într-o țară ca România, care este încă la începutul democrației, nimeni nu se așteaptă ca jurnaliștii sau magistrații să fie perfect obiectivi și imparțiali. Ceea ce este de așteptat mai degrabă este ca, în general, jurnaliștii și magistrații dintr-o țară în tranziție să reflecte o pluralitate de viziuni, din care ar trebui să reiasă o anumită obiectivitate imperfectă. La noi pluralismul a fost puternic afectat în ultimii doi ani de dominația PSD iar acest lucru a fost făcut cu intenție, așa cum arată stenogramele PSD. În consecință, o parte semnificativă a mass-media și justiției au fost capturate de rețelele de influență ale oligarhilor. Aceste rețele furnizau guvernelor PSD bunurile necesare: propagandă în locul unei mass-media independente și judecată părtinitoare în locul unei justiții independente. Acești oligarhi nu au fost afectați de schimbarea politică iar evoluțiile legislative recente par să funcționeze spre binele lor: magistrații nu mai pot face obiectul intervențiilor politice, auto-guvernându-se prin Consiliul Superior al Magistraturii, în timp ce mass-media, în majoritate privată și puțin reglementată, nu este obligată să răspundă în fața nici unui organism oficial.

Justiția

Captura justiției poate fi ilustrată printr-o serie de indicatori. Conform Freedom House, România continuă să aibă cel mai prost scor pe justiție dintre țările candidate, fiind la nivelul Albaniei și mult mai jos decât Bulgaria. Un sondaj realizat de Ministerul Justiției în 2004 arăta că jumătate dintre judecători sunt de părere că justiția e supusă presiunilor politice⁴. Dintre aceștia numai 19% recunoșteau că au fost cazuri de influențare politică directă, 16% declarau cazuri de influență directă, iar 6% raportau că au fost supuși presiunilor din partea conducerii administrative a curților. Situația se prezintă și mai rău în cazul procurorilor. Nu a existat nici un caz de corupție finalizat înaintea alegerilor, cu excepția celui legat de privatizare flotei românești, care era un caz dubios din punct de vedere politic, iar presa a semnalat proasta sa instrumentare (de ex. numărul vaselor comerciale despre care era vorba era greșit). Începând cu ianuarie 2005, au fost deschise o serie de investigații, dintre care unele s-au încheiat cu acuzarea unor faimoși oameni de afaceri, care se bucurau de protecție în timpul regimului trecut. De asemenea, Parchetul Național Anticorupție a deschis investigarea stenogramelor PSD, iar Procurorul General a început o anchetă în privința fraudelor electorale. Toate aceste investigații sunt prea mediatizate pe posturile TV și folosesc în exces vechea tehnică a arestării

⁴ Institutul Național de Criminologie, „Evaluarea integrității și rezistenței la corupție a justiției”, 2003.

preventive pentru intimidare. În anii trecuți, asemenea investigații spectacol s-au finalizat prin dosare slabe, cazuri pierdute în justiție și dezamăgirea publicului larg.

Fig. 3. Indicatorii statului de drept comparați

Independența Justiției	1997	1998	1999	2001	2002	2003	2004
Albania	4.75	5.25	5.00	4.50	4.50	4.25	4.25
Bosnia	-	6.00	6.00	5.50	5.25	5.00	4.50
Bulgaria	4.25	3.75	3.50	3.50	3.50	3.50	3.25
Croatia	4.75	4.75	4.75	3.75	3.75	4.25	4.50
Kosovo	-	-	-	-	-	-	6
Macedonia	4.25	4.50	4.25	4.25	4.75	4.50	4.00
Romania	4.25	4.25	4.25	4.25	4.25	4.25	4.25
Serbia/Muntenegro	-	5.00	5.75	5.50	4.25	4.25	4.25
Slovenia	1.75	1.50	1.50	1.50	1.75	1.75	1.75

Sursa: Freedom House Nations in Transit 2004, www.freedomhouse.org/nit

Legendă: Scală de la 1 la 7, unde 7 reprezintă performanța cea mai slabă.⁵

Se presupunea că legislația adoptată în 2004 va aduce un suflu de aer proaspăt în justiție. În fapt, există riscul unui transfer al conservatorismului și inerției instituționale de la Ministerul Justiției către noul Consiliu Superior al Magistraturii, datorită faptului că în eforturile de a avea o justiție independentă s-a omis și aspectul performanței acesteia. Mai mult, transferul de la o instituție la alta înseamnă un vacuum de leadership într-un moment crucial al luptei anticorupție și al integrării europene, România urmând să răspundă în luna martie în fața Uniunii Europene cu privire la progresele înregistrate în lupta împotriva corupției. În același timp, noua legislație protejează procurorii de orice evaluare a performanței lor, în ciuda necesității realizării unor investigații mai rapide și mai corecte. Art. 53 din Legea 303/2004 prevede, spre exemplu, că procurorii care dețin o funcție de conducere nu pot fi revocați decât de către Președinte la propunerea CSM și numai sub forma unei sancțiuni disciplinare. Interpretarea

⁵ Acest indicator Freedom House este obținut de experți în baza următoarelor criterii:

1. Drepturile fundamentale politice, civile și drepturile omului sunt protejate prin Constituție sau altă legislație națională? (Include libertatea de expresie, libertatea de conștiință și religie, libertatea de asociere, și dreptul la proprietate)
2. Respectă statul sau alți actori neguvernamentali aceste drepturi în practică?
3. Se poate vorbi de independență și imparțialitate în interpretarea și aplicarea Constituției?
4. Există egalitate în fața legii?
5. S-a făcut o reformă eficientă a codului penal? (Aplicarea prezumției de nevinovăție, accesul la o audiere publică corectă, introducerea juriului în procesul de judecată, accesul la un apărător independent din oficiu, independența procurorului ș.a.m.d.)
6. Există în practică o protecție a suspectilor și deținuților împotriva arestului arbitrar, deținerii în lipsa judecării, percheziției fără mandate, torturilor și abuzurilor și amănărilor nejustificate în sistemul de judecată penală?
7. Sunt judecătorii numiți într-o manieră corectă și imparțială? Au judecătorii o pregătire legală corespunzătoare?
8. Sunt judecătorii liberi și imparțiali? Sunt curțile de justiție în afara oricărui control sau influență politică?
9. Autoritățile guvernamentale legislative, executive, sau de alt tip, se supun deciziilor judecătorești? Sunt aceste decizii aplicate în practică?

actuală a acestei prevederi este absurdă, în sensul că un asemenea procuror nu poate fi demis din funcția de conducere ocupată decât ca urmare a unei sancțiuni ordinare, deși motivele legale pentru a da o asemenea sancțiune nu au legătură cu abilitățile manageriale discutate. Nimeni nu poate să se aștepte ca justiția să funcționeze eficient în condițiile în care nici performanța procurorilor, nici cea a șefilor lor nu poate fi evaluată.

Recomandări:

Ministerul Justiției, împreună cu noul CSM ar trebui să lucreze împreună pentru a identifica și implementa o strategie care să:

1. ridice calitatea investigațiilor și acuzații în cazuri de corupție.
2. propună niște indicatori clari de performanță, a căror nerespectare să atragă destituirea imediată în cazul procurorilor cu poziții manageriale.
3. înceapă imediat o procedură profesională de auditare a performanței de anul trecut a Parchetului Național Anticorupție și a Procuraturii Generale. Trebuie amintit că Procurorul General a luptat contra implementării Legii Liberului Acces la Informație și a inițiat un apel extraordinar la Curtea Supremă de Justiție împotriva deciziei finale a curții.

Procurorul General ar trebui să renunțe imediat la toate recursurile în anulare inițiate, de vreme ce s-a renunțat la recursul în anulare atât în penal, cât și în civil. Este o ipocrizie să pretinzi în fața Uniunii Europene că România a renunțat la faimoasele recursuri atâta timp cât sunt zeci de cazuri care mai continuă această procedură. Mai mult, contribuabilul român ar fi scutit de niște costuri în plus dacă aceste cazuri sunt oprite înainte de a ajunge la Strasbourg.

Președintele României care și-a făcut stindard de luptă din strategia anticorupție, trebuie să se arate pro-activ în reformarea construcției instituționale anticorupție. Auditul strategiei naționale anticorupție cerut de Comisia Europeană poate produce recomandări pertinente în această direcție. În orice caz, campania anticorupție poate fi compromisă din nou dacă performanța acestor instituții nu se îmbunătățește în mod simțitor și rapid, aducând dovezi concrete și acuzații clare.

Mass media

România este pe primul loc în rândul țărilor candidate în ce privește captura mass-media conform clasamentelor Freedom House. Datoriile la bugetul de stat ale trusturilor media, reducerea audienței emisiunilor de știri și informative ale principalelor posturi TV și numărul strict limitat de lideri de opinie care apar în aceste emisiuni, aceiași la toate televiziunile, sunt indicatori care arată nivelul ridicat de captură a mass-media.

Fig. 4. Scorul libertății presei în țările candidate la Uniunea Europeană și a unor State Membre

Țara	Legal	Politic	Cadru	Total	Statut
Bulgaria	10	13	12	35	Parțial liberă
Cehia	6	10	7	23	Liberă
Estonia	6	5	6	17	Liberă
Ungaria	4	8	8	20	Liberă
Letonia	7	4	6	17	Liberă
Lituania	5	7	6	18	Liberă
Polonia	6	6	7	19	Liberă
România	13	19	15	47	Parțial liberă
Slovenia	8	7	6	21	Liberă

Slovenia	3	9	7	19	Liberă
Statele Unite	3	6	4	13	Liberă
Marea Britanie	4	8	7	19	Liberă
Germania	5	6	5	16	Liberă

Sursa: Freedom House 2004, www.freedomhouse.org

Legendă: Un scor mai ridicat indică un nivel mai redus de libertate

Captura mass-media e în relație directă cu influența percepută a mass-media. Un sondaj recent al miniștrilor din Europa Centrală și de Est arată că miniștrii români par să aloce cel mai mult timp discuției cu presa din întregul timp alocat activităților ministeriale, și alocă mai puțin timp transpunerii deciziilor lor într-un format potrivit pentru presă. Aceasta este o rețetă a dezastrului. În orice caz, presa pare să influențeze într-o mare măsură agenda guvernului și cu atât mai mult guvernele simt nevoia să o controleze.

Fig. 5. Cum influențează media deciziile din cabinetul guvernamental

Țara	Infl. discuția în cabinet	Infl timpul alocat unor subiecte	Prezentarea deciziilor către media	Infl. substanța deciziilor
Bulgaria	44	24	44	44
Republica Cehă	10	10	43	5
Estonia	56	53	66	33
Ungaria	40	35	43	45
Letonia	53	48	48	43
Lituania	70	59	65	56
Polonia	56	53	56	27
Romania	49	73	27	24
Slovenia	23	64	9	14
Slovenia	33	57	24	19
ECE	47	49	45	33

Sursa: bază date SAR⁶

Cauza principală a problemelor mass media din ultimii ani a fost concentrarea prea mare a puterii într-o singură sursă. Oligarhizarea duce inevitabil la captura media. Din Rusia lui Putin în Slovacia lui Vladimír Meciar, peste tot unde puterea a fost concentrată într-o singură sursă media nu a reușit să devină plurală și anii de anarhie inițiali au fost urmați de oligarhizare și captură. Aceasta a survenit cu atât mai lesne cu cât ultimii anid e comunism practicaseră deja trecerea de la cenzura prin cenzori la autocenzura consimțită, creîndu-se astfel cadrele și practicile necesare.

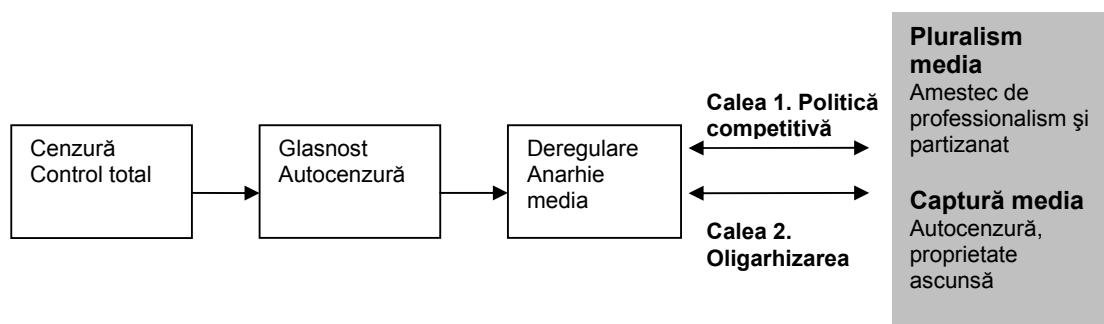
Schimbările survenite la alegerea prezidențială din iarna 2004, cu un Parlament mai echilibrat și un nou președinte nu înseamnă automat că problemele mass media din România s-au rezolvat, deși o putere plurală este totdeauna mai benefică independenței presei. Pe termen scurt singurul lucru care se va schimba este că noul președinte va avea mai mult acces la posturi de televiziune care ieri îl țineau la ușă. Dar posturile de televiziune cu datorii sau care au păcătuit prin subordonare față de fostul guvern vor evita în continuare, pe toate căile posibile,

⁶ Baza de date privitoare la modul de luare a deciziilor din cabinetele miniștrilor din Europa Centrală și de Est a fost creată în cadrul unui proiect coordonat de Ferdinand Muller Rommel și Jean Blondel. Datele pentru România au fost culese de către SAR. Un prim raport asupra acestei cercetări a fost publicat de Muller Rommel et al în European Journal of Political Research, Fall Issue 2004.

să facă jurnalism onest, mai ales unul dirijat contra corupției. Vor fi forțate să invite și analiști din afara celor aprobați din stenogramele PSD, vor deschide ușile mai larg noii puteri, dar vor avea grijă să filtreze agenda și oamenii astfel ca să reducă la maximum paguba rețelelor corupte care controlează o bună parte din economia, administrația și politica românească și contra cărora trebuie dusă bătălia societății civile.

Soluțiile pentru mass media nu pot fi unitare, ele trebuie diferențiate pentru sectorul public și privat, dar o strategie generală de însănătoșit mass media este necesară. Aceasta nu poate fi doar o strategie guvernamentală, deși unele acțiuni guvernamentale sînt necesare. E nevoie de o strategie conjugată a organizațiilor mass media, a guvernului, a societății civile.

Fig. 6: Evoluția istorică a libertății presei după comunism

Recomandări:

Mass media publică

- **TVR** trebuie să suspende neînfirziat persoanele care au colaborat cu Securitatea și care continuă să dețină poziții cheie. Dovezile purtînd antetul CNSAS despre aceste persoane au fost deja tipărite, și nu mai este nevoie de nici o altă confirmare pentru suspendarea lor. Persoanele cu funcții de conducere identificate în Raportul Comisiei de Etică trebuie de asemenea demise.
- Comisiile mass media parlamentare trebuie să declanșeze proceduri de anchetă ale conducerilor Radioului și Televiziunii Publice. În cazul TVR, un raport al Comisiei de Etică interne arată deja că au avut loc grave încălcări ale deontologiei jurnalistice și practici de cenzură. La Radio, s-au produs dovezi mai puternice ca orice raport. În ambele cazuri Consiliile de Administrație au eșuat în a asigura controlul asupra șefilor instituției. Raportul dintre taxa radio Tv, între timp obligatorie, și audiența de care se bucură aceste canale publice nu a fost niciodată mai dezechilibrat. Ca urmare a partizanatului lor, știrile TV s-au prăbușit sub nivelul unor canale comerciale mici. Care mai e legitimitatea unei taxe generale în condițiile în care aceste posturi nu mai au audiență? Comisiile de anchetă vor recomanda probabil schimbări ale conducerilor, deoarece nu legislația actuală, ci conducătorii televiziunii și radioului poartă în mod normal răspunderea subordonării politice dincolo de orice limită a instituțiilor lor. Dacă au existat și alte probleme decît cele editoriale vor stabili comisiile de anchetă.

Riscul aici, dată fiind slaba calitate a persoanelor care pot întruni majorități în parlamentele românești, este ca noile consilii numite să reproducă aceleași

probleme. *Legea trebuie măcar amendată pentru a interzice ca membrii consiliului sau membrii familiei lor să poată desfășura orice activitate în mediile publice pe parcursul mandatului, sau să fie membri ai instituției respective.* Dacă precedentele Consilii au eșuat ca mecanisme de control, aceasta s-a întâmplat din cauză că în mod aberant executivile au putut oferi celor care trebuiau să-i controleze tot felul de sinecure.

Această mică reformă nu ar aduce o considerabilă asanare a practicilor corupte din televiziune și radio, nici nu ar pune capăt controlului politic. Pentru a diminua controlul politic, recomandarea făcută de către BBC⁷ este singura care ar putea rezolva ceva. Aceasta este o recomandare radicală, care

- recunoaște faptul că până acum consiliile de administrație au fost eronat concepute, nu pot face nici administrație, nici control, ci numai oficializează controlul politic, și
- propune renunțarea totală la ele. TVR și RR ar urma să fie conduse de câte un director general și echipa sa managerială, el fiind numit de un consiliu, în fața căruia poate da socoteală și poate fi controlat și revocat, pe baza caietului de sarcini și indicatorilor de performanță pe care e ținut să le respecte. La acest concurs el se prezintă cu toată echipa și programul, ca un prin ministru în Parlament și se încheie un contract de tip managerial.
- în acest fel apare un DG și o echipă managerială care nu mai sînt numite politic direct și care sînt evaluate pe performanță.
- apare un Consiliu cu atribuții puternice de control, dar fără nici o atribuție de administrație a televiziunii sau radioului, care poate controla sau demite, dar nu interveni direct. Atribuțiile *directe* de control ale Parlamentului dispar.
- Acest nou consiliu comun pentru televiziune și radio poate fi o entitate separată, sau sarcinile de control pot fi încredințate unui CNA mult modificat și cu o nouă lege revizuită.
- Noul Consiliu sau noul CNA nu ar mai trebui numit decît pe jumătate de către Parlament, cealaltă jumătate incluzînd societate civilă, adică organizații profesionale mass media, minorități, după modelul german.

Avantajele acestei soluții:

- diminuează controlul politic asupra mediilor publice, îndepărtîndu-l cu o treaptă, și crește rolul societății civile
- face economie contribuabilului propunînd un singur consiliu în loc de trei
- este instituțional mai logică, stabilind și delimitînd clar unde este controlul și unde este administrația, la ora asta controlul e la Parlament, care nu-l poate exercita decît făcînd presiuni politice.
- nu afectează cu nimic acquisul audiovizual, ci se inspiră din cele mai bune practici din țările comunitare.

Mass media privată

Comisiile parlamentare mass media ar trebui să ia în considerare:

1. Adoptarea și punerea în practică a unei legislații privind transparența proprietății în media privată, după modelul norvegian (incluzînd creditele și datoriile care grevează un organ mass media).

⁷ Vezi Alina Mungiu-Pippidi și Sorin Ioniță, **Politici publice**, Polirom 2002.

2. Adoptarea și punerea în practică a unor hotărâri privind publicitatea de stat, care să pună pe o bază transparentă și obiectivă cheltuirea fondurilor publice pentru reclamă.
3. Crearea unei politici privitoare la datoriile televiziunilor și publicațiilor, care trebuie să fie transparente; planurile de redresare a instituțiilor media cu mari datorii ar trebui de asemenea să facă obiectul unei discuții publice pentru a exclude șantajul de către guvern. Reșalonările datoriilor trebuie de asemenea condiționate de existența unor planuri clare de afaceri. Unele instituții media nu merită închise, nici dacă sînt de fapt falimentare, dar ele pot fi revândute cui face dovada că le poate relansa. În toate aceste tranzacții Ministerul de Finanțe, sediul majorității datoriilor din presă, trebuie să aibă un cuvînt de spus.

GUVERNARE

PRIORITATI 2005 IN ECONOMIE SI ADMINISTRATIE

Cum se pot obține maxim de efecte cu minim de costuri

2005 este un an teribil de aglomerat pentru noul guvern al Alianței DA, cu o mulțime de puncte pe agenda de urgențe, care țin deopotrivă de bătălia politică și actul concret de administrație. După cum am arătat și în secțiunea precedentă, opinia SAR este că noua putere are cel mai mult de câștigat dacă se concentrează cu precădere asupra actului guvernării, demonstrând viteză și performanță în prima jumătate a anului, amânând clarificările politice pentru cea de-a doua jumătate sau mai târziu. Oricum, prea mult loc de întors nu este, pentru că foaia de parcurs trasată de Bruxelles este pretențioasă și cu termene scurte (vezi în pagina 20 un sumar al condițiilor de monitorizare a României pentru capitolele Justiție și Afaceri Interne; și Competiție), iar măsurile impuse solicită atenție la vârf și resurse pentru a fi duse la bun sfârșit, nemaiputând fi ca până acum delegate vreunui secretar de stat mai mărunț însărcinat să ducă partenerii externi cu vorba.

În plus, după încheierea procesului de negociere cu UE, care a fost unul de semnat promisiuni, s-a intrat de acum în etapa în care acestea trebuie chiar onorate. Aceasta e caracterizată de reguli ale guvernării diferite: performanța nu se mai măsoară prin număr de legi adoptate sau planuri strategice trimise la Bruxelles, ci prin acțiuni concrete ale guvernului și rezultate ale lor măsurabile în economie și societate. Cu alte cuvinte, nu mai există nici scuza necooperării parlamentului: din cele 11 măsuri urgente cerute de Bruxelles până în martie, prezentate în pagina următoare, numai una singură presupune modificări legislative, restul fiind rezolvabile prin acțiune executivă directă.

Însă aceste 11 măsuri sunt doar începutul, iar guvernul o știe. Există nenumărate restanțe din anii precedenți în materie de reformă economică și administrativă ce trebuie recuperate urgent, pe cât posibil chiar în 2005. Toate presupun investiții serioase de resurse financiare, într-un moment în care acestea sunt sever drămuite. Secțiunea de față prezintă o viziune realistă de abordare a acestor priorități, bazată pe trei principii: simplificare; transparentizare; reducerea cheltuielilor publice – cu avantajul că astfel se vine în întâmpinarea cerințelor FMI de a se merge pe un buget cu deficit foarte mic, poate chiar zero. Cu alte cuvinte, nu vom enumera aici încă o dată toată lista lungă de măsuri cerută de partenerii externi. Ci vom propune o listă complementară de măsuri care, o dată puse în practică, reprezintă schimbări structurale ce reduc presiunea pe buget a celorlalte reforme, consumatoare de resurse.

CE ARE DE FACUT ROMANIA IN PRIMA JUMATATE A LUI 2005

Pe data de 17 Decembrie 2004 Consiliul European a încheiat oficial negocierile de aderare ale României la UE. Până la semnarea Tratatului de Aderare, programată pentru 25 Aprilie 2005, Guvernul României trebuie să demonstreze prin acțiuni concrete în fața Uniunii Europene că a îndeplinit cele **11 condiții** stabilite la încheierea capitolelor “Justiție și Afaceri Interne” și “Competiție”, astfel:

În martie 2005, pe domeniul **JUSTIȚIE**, Guvernul trebuie să prezinte la Bruxelles următoarele:

1-2. Un Plan unic multi-anual de investiții, care să reflecte calendarul și progresul exact în implementarea Planului de Acțiune Schengen (amendat cu acquis-ul comunitar) și în asigurarea unui nivel înalt al controlului și supravegherii la viitoarele granițe externe ale UE. Accentul se pune pe recrutarea a încă 4.438 polițiști de frontieră și pe întărirea controlului în special la **granițele de est** (Ucraina, Moldova, Marea Neagră).

3. Un Plan de acțiune actualizat și o Strategie de reformă a Sistemului Judiciar (inclusiv nivelul de implementare al strategiei până la acel moment), care să includă principalele măsuri pentru implementarea Legii de organizare a sistemului judiciar, a Legii cu privire la statutul magistraților și a Legii cu privire la Consiliul Superior al Magistraturii care au intrat în vigoare la 30 septembrie 2004. Să demonstreze funcționarea deplină a noului **sistem de distribuție aleatoare a cazurilor** în tribunale.

4. Accelerarea luptei anti-corupție la nivel înalt, prin aplicarea strictă a legislației existente, asigurarea independenței PNA și prezentarea de către acesta a unor rapoarte convingătoare de activitate.

5. Realizarea unui audit independent al rezultatelor și impactului Strategiei Naționale Anti-Corupție adoptată de precedentul guvern, însoțită de un plan de acțiune cu prevederi bugetare adecvate pentru creșterea eficienței luptei anticorupție.

6. Dovada asigurării unui cadru legal clar pentru îndeplinirea sarcinilor jandarmeriei și poliției, care să prevadă cooperarea dintre acestea în domeniul implementării legislației. În plus, un **plan** clar de recrutare de personal până la mijlocul anului 2005 cu scopul de a completa cele 7.000 poziții neocupate în poliție și 18.000 în jandarmerie până în 2007.

7. O strategie multianuală anti-criminalitate, care să prevadă acțiuni concrete pentru a reduce rolul României ca țară de origine, tranzit și destinație a victimelor traficului de persoane și pentru a întocmi anual din martie 2005 statistici credibile privind controlul acestui fenomen.

În domeniul **CONCURENȚEI** România trebuie să demonstreze:

8. Un control real al potențialelor ajutoare de stat, inclusiv în ceea ce privește **reeșalonarea** obligațiilor din domeniul fiscal, social și energetic asigurat de către Consiliul Concurenței.

9. Punerea la punct a mecanismelor de monitorizare a ajutoarelor de stat și a politicii anti-trust.

10. Respectarea integral a angajamentului de a nu acorda sau plăti ajutoare de stat pentru combinate siderurgice, conform Strategiei Naționale de Restructurare pentru perioada 1 ianuarie 2005–31 decembrie 2008.

11. Alocarea de mijloace financiare adecvate și resurse umane calificate Consiliului Concurenței.

Pe 13 aprilie 2005 este programată să aibă loc avizarea de către Parlamentul European a Tratatului de Aderare a României la Uniunea Europeană pe baza rezultatelor obținute de România în îndeplinirea celor 11 condiții până în luna martie. În baza avizului Parlamentului European, **pe 25 aprilie** va avea loc la Bruxelles semnarea tratatului de aderare, care va fi transmis spre ratificare tuturor statelor membre.

În luna mai va urma **primul raport de monitorizare al Comisiei Europene**. Acesta va urmări progresele concrete ale României în implementarea tuturor capitolelor negociate. Orice întârziere față de calendarul prevăzut sau problemă legată de aceste evoluții vor fi semnalate de către Comisie prin scrisori de avertizare și vor fi raportate Consiliului European. Dacă aceste probleme sau întârzieri se agravează, Comisia poate recomanda Consiliului aplicarea uneia dintre cele trei clauze de salvagardare conținute în Tratatul de Aderare (economie, piață internă și justiție/afaceri interne).

Ca urgență întâi, trebuie **revizuite angajamentele de cheltuieli bugetare**, cu justificări sociale mai mult sau mai puțin corecte, făcute de guvernul Năstase în campania electorală sau înaintea acesteia. Nu trebuie renunțat complet la toate programele sociale – așa ceva nici nu e fezabil politic – însă o mai bună țintire a unor cheltuieli și subvenții poate fi percepută chiar bine de electorat, iar impactul bugetar va fi cu siguranță pozitiv. Doar cu titlu de exemplu, enumerăm aici câteva astfel de programe, dar ele sunt foarte multe iar o revizuire a lor sistematică poate duce la economii substanțiale și o mai eficientă politică socială.

- Componenta de subvenții pentru energie termică acordată producătorilor (centralelor) trebuie redusă treptat, cu o compensare parțială în componenta acordată direct utilizatorilor (gospodăriilor, pe baza testării mijloacelor). Menținerea actualei structuri de subvenționare este extrem de costisitoare (6.000 miliarde lei, cam 1.5-2% din bugetul de stat), blochează restructurarea prin sponsorizarea ineficienței tehnologice și reprezintă în mare parte bani aruncați pe fereastră (subvenția fiind în prețul agentului termic, o primesc și numeroasele gospodării care n-ar avea nevoie de ea).
- Programul "cornul și laptele" trebuie dirijat către copiii din familii care au într-adevăr nevoie de această formă de sprijin, și nu risipit în doze mici către beneficiari care nu au nevoie de el (probabil, majoritatea). Ideal ar fi ca părinții să opteze explicit pentru includerea în program, dar așa ceva nu este posibil de administrat în practică. O versiune mai fezabilă de țintire socială a acestui ajutor o reprezintă posibilitatea ca fiecare școală să opteze separat pentru includerea sau nu în program, având în vedere că ele suportă oricum costuri administrative de implementare ce n-au fost niciodată evaluate. Școlile știu cel mai bine situația socială a elevilor lor, iar excluderea voluntară a unor școli n-ar crea probleme logistice sau politice. Extinderea programului în forma actuală la categoriile de vârstă mai mari, propusă de precedentul guvern, trebuie abandonată cel puțin până la reformarea sistemului.
- Oricum, o discuție mai amplă trebuie lansată privind componentele sociale ale reformei în educația pre-universitară, pentru că în momentul de față se petrec lucruri contradictorii. De exemplu, se închid pe rând din motive bugetare centrele de zi din școli care existau de multă vreme (așa-numitele "semi-internate", unde copiii stăteau după ore până la ora 16:00 și primeau un prânz cald), dar pe de altă parte se intervine cu acest program scump și ineficient "lapte și corn" (hrană proastă la oră nepotrivită). Din programele finanțate de UE s-a constatat că centrele de zi sunt printre cele mai cerute servicii sociale în România astăzi, atât în comunități sărace cât și în cele

înstărite, mulți părinți fiind chiar dispuși să plătească costul integral doar ca să aibă copilul unde să stea până după ore. O consultare serioasă a ministerelor cu primăriile, care știu bine aceste situații, poate duce la o politică de asistență mai eficace și mai ieftină.

- Programul "săli de sport" trebuie redus sau suspendat, pentru că a reprezentat o imensă risipă de resurse publice. Majoritatea sălilor de sport construite în zone rurale sau orașe mici sunt de proastă calitate și încarcă bugetele locale cu cheltuieli de întreținere (dacă ar fi să fie folosite) comparabile cu cele ale școlilor pe lângă care au fost făcute. Multe dintre aceste primării au deja restanțe mari la utilități și cu greu pot asigura reparațiile minimale în sălile de clasă. Investițiile dirijate politic și plătite integral de la bugetul de stat au reprezentat astfel adevărate capcane pentru primării dornici să mai taie o panglică, fără să se gândească ce va urma după aceea. Pentru a-i responsabiliza, orice program de acest fel trebuie continuat doar cu condiția co-finanțării locale, ca mijloc de raționalizare a deciziei de oportunitate a investiției.
- Programul de stimulare a angajării absolvenților prin subvenție de salariu trebuie suspendat, cel puțin în varianta de acoperire universală, pentru că este inutil în localități unde rata șomajului este 4-5%. Ar putea fi eventual păstrat în condiții mai stricte, în zone (județe) unde există într-adevăr o problemă cu șomajul în rândul tinerilor.
- Pentru proiectele evident electorale și falimentare trebuie găsită o cale de terminare a lor fezabilă politic. E vorba de unele deja în derulare, precum compensarea prețului medicamentelor cu 90% pentru pensionari; sau de unele legiferați dar nepuse încă în practică, precum promisiunea de a da o pensie de urmaș de 25% soțului supraviețuitor.
- Trebuie să se renunțe clar și fără echivocuri la măsurile populiste și utopice angajate de fostul guvern în campanie: compensarea celor care au păstrat la CEC banii depuși pentru Dacie pe perioada de hiperinflație de la începutul anilor '90; sau compensarea cu 30 de milioane lei a proprietarilor de mașini vechi în momentul cumpărării unei noi (în fapt, o subvenție indirectă pentru producători, subiect de investigație pentru Consiliul Concurenței din prisma liberei competiții, și pentru Comisia Europeană prin prisma ajutorului de stat).

Revizuirea priorităților conform cu resursele, promovarea liberei concurențe

Tot în secțiunea de cheltuieli a bugetului, guvernul ar face bine să-și materializeze rapid intenția de a **revizui marile contracte de infrastructură** inițiate de predecesori, într-o manieră transparentă și explicând clar publicului motivele deciziilor ce se vor lua. Problema principală aici nu este forma juridică în care au fost întocmite și acordate, proveniența contractorului sau revanșa politică ce ar trebui luată, ci costurile de oportunitate imense ce au fost angajate nechibzuit, depășind nu cu procente, ci cu ordine de mărime ceea ce își poate permite acum România. Cu sau fără revizuire, în formula actuală ele oricum se vor bloca din lipsă de bani, ceea ce știu și contractorii. Cel mai vizibil caz este desigur autostrada Brașov-Borș, apărută brusc pe tapet la sfârșitul lui 2003 și acordată firmei Bechtel fără licitație, ceea ce va ridica veșnic suspiciuni asupra prețului. Argumentele cele mai tari împotriva proiectului sunt de natură tehnică și economică (nu cele legate de patrimoniul cultural menționate de prințul Charles) și anume: nu există și nu va exista curând în România trafic care să justifice două autostrăzi către vest (aceasta, plus cea pe culoarul european IV angajată anterior); nu va exista curând o conexiune pentru ea pe teritoriul Ungariei, zona de nord-est și în special traseul spre Debrețin nefiind pentru

maghiari o prioritate, spre deosebire de conexiunea mai la sud din Szeged; în fine, cele două autostrăzi împreună costă anual cam dublul bugetului total actual pentru drumuri în România, care cu greu poate fi asigurat și așa, Compania de Națională de Drumuri fiind deja "supra-îndatorată"⁸. Pur și simplu nu se știe de unde se vor da banii, în condițiile în care nici un "parteneriat public-privat" de infrastructură nu s-a materializat, costurile revenind integral bugetului.

Nu este însă singurul caz de astfel de contract de autostradă – și nici acestea nu sunt singurul exemplu de politică sectorială prost gestionată de guvernul român. La fel de chestionabile sunt cheltuielile efectuate sau angajate în proiecte imobiliare prin **ANL**, care de asemenea trebuie reevaluate și reduse ca scală. Ca și în cazul sălilor de sport, investițiile venite cu costuri zero de la bugetul de stat tind să fie privite de administrația locală ca o pomană pe care trebuie pusă mână rapid, ai, n-ai nevoie de ea, cât este la ofertă, ceea ce duce la alocări proaste și supra-investiții. Se reconstituie astfel un fond imobiliar în proprietate publică ce trebuie bine gestionat ca să nu se degradeze în timp, o sarcină pentru care puține municipalități sunt pregătite. În plus, sub umbrela acoperitoare a construirii de locuințe sociale sau pentru tineri, ANL a subvenționat indirect multe proiecte pur comerciale ce se puteau foarte bine realiza și fără bani de la stat, de care au beneficiat persoane conectate politic, iar concurența pe piața de construcții a fost astfel distorsionată.

În orice caz, actualul guvern ar face bine să aibă mare grijă în momentul când va angaja el însuși contracte mari de achiziții sau servicii. Regulile transparenței trebuie respectate cu strictețe, chiar în proiecte legate de siguranța națională cum a fost cel cu firma EADS. De exemplu, este probabil că în curând se va pune și în România problema înnoirii flotei de avioane militare de vânătoare. Ar fi bine dacă s-ar putea evita politizarea și scandalurile legate de aceste contracte în țările Central Europe permitte în NATO cu câțiva ani înaintea noastră.

Principiile **transparenței în afaceri și liberei concurențe** trebuie consolidate în România la nivel instituțional, iar asta trebuie să fie o prioritate pentru guvern. În plan legislativ, trebuie îmbunătățite Legea Falimentului și Legea Achizițiilor Publice, ceea ce nu e greu de făcut pentru că funcționarii din sistem știu foarte bine care sunt porțițele lor anti-concurențiale în momentul de față, iar asistență tehnică externă există suficientă. Ceea ce a lipsit până acum a fost decizia politică. Dar greutatea nu trebuie să cadă pe amendamente la legi, ci pe **aplicarea celor existente** – punctul sensibil dintotdeauna. Consiliul Concurenței trebuie să devină mult mai vizibil, independent și activ, ca o adevărată poliție a pieței românești, condus de o persoană publică de primă mână, care să nu se mai teamă să dea aviz nefavorabil inclusiv eventualelor măsuri anti-concurențiale promovate de guvern. Ultimele evaluări ale oficialilor UE au fost extrem de dure și tranșante la adresa Consiliului Concurenței, semnalând că progresele au fost modeste, iar bâlbâielile publice în cazuri de mare impact precum Ordonanța Rafo din toamna trecută au arătat că deciziile acestei agenții sunt departe de a fi independente politic.

Guvernul este dator de asemenea publicului român cu o evaluare și publicare a **garanțiilor de stat acordate firmelor private** și aflate încă în vigoare, ca parte a datoriei publice. În momentul când vom vedea cu toții care este situația în acest domeniu, care și el vine în tangență cu prevederile acquis-ului comunitar dar a fost ținut până acum ferit de ochii noștri, vom putea discuta care este cea mai bună cale de urmat de aici înainte. Oricum, practica acestor garanții trebuie strict reglementată iar regulile aplicate cu bună credință.

⁸ În mediul privat asta ar însemna "în stare de faliment", însă informațiile la Compania de Drumuri au fost întotdeauna ținute la secret, deci situația de acolo e greu de evaluat precis.

Întărirea suprevăgherii pieței trebuie să includă și discuții privind relația Consiliului Concurenței cu alte organisme înrudite, precum Agenția de reglementare pentru energie (ANRE), cea de reglementare a gazelor (ANRG) sau cea de reglementare a serviciilor comunale (ANRSC). Ele toate sunt parte dintr-o arie comună de politici și vor trebui să coopereze din ce în ce mai mult în viitor, pe măsură ce piața și descentralizarea avansează în detrimentul marilor companii de stat conduse direct de ministere. Trebuie să fie limpede că ceea ce primează în toate sectoarele este principiul liberei concurențe, iar îngrădirea acestuia se face în condiții bine precizate, conform unei practici și viziuni unitare – ceea ce nu este cazul în momentul de față cu organismele amintite, care nu prea comunică între ele și seamănă cu niște tribunale care judecă după seturi diferite de legi.

Schimbările acestea, impuse de privatizare, descentralizare și noile reguli ale *acquis*-ului european, vor duce la **modificări ale echilibrului de putere** între instituții tradiționale ale administrației centrale. Ministere până acum foarte importante, precum cel al Economiei și Comerțului⁹, își pierd treptat obiectul de activitate pe măsură ce se vând companiile naționale din subordine. Crește în schimb rolul arbitrilor pieței, precum cei menționați mai sus, și al ministerelor-generatoare de strategii. La fel se va întâmpla, ca urmare a descentralizării de funcțiuni majore, cu Ministerul Educației sau cel al Administrației și Internelor. Peste tot asta va însemna că personalul de la centru va trebui redus și recalificat, de la rutina micro-administrativă în structuri ierarhice, la monitorizare de efecte sociale și elaborare de strategii sectoriale. Cum nu toți vor putea face această tranziție către expertiza modernă, probabil că vor trebui înlocuiți.

Partidele trebuie să fie pregătite să gestioneze efectele politice ale acestor mutații, în care anumite agenții de reglementare a pieței vor deveni mult mai puternice decât ministerele economice. Schimbările ar trebui privite chiar ca o ocazie favorabilă, în special de actualul guvern, care oricum se află în fața unei reforme majore a corpului funcționarilor publici permanent amânată în ultimii ani din lipsă de curaj politic și viziune. Presiunea pe guvernanți este dublă: dintr-o parte apasă măririle excesive de salarii în sectorul public acordate în ultimele luni ale guvernării Năstase, ale căror efecte încep să se vadă în 2005; de cealaltă parte nevoia de a evita supraîncălzirea economiei și a ne încadra în țintele bugetare stricte negociate cu partenerii internaționali. În plus, pentru 2005 este promisă și noua Lege a Salarizării Funcționarilor Publici, și ea amânată de ani buni, care să uniformizeze și să rețeze sistemul public de plată.

Toate acestea se adună într-o oportunitate excelentă de a rezolva toate problemele deodată, coordonat, în cadrul **reformei administrației publice, printr-un program în trei pași**. În primul rând trebuie stabilit un calendar limpede de privatizări și descentralizări de funcțiuni importante îndeplinite actualmente de administrația centrală. În al doilea rând, pe baza acestuia se poate trece la un audit instituțional al rolului și eficienței ministerelor și agențiilor publice ce mai rămân în noul context, care să ducă la un plan de ocupare rațional, cu noi fișe de post. În nici un caz asta nu înseamnă să se stabilească de sus o țintă fixă, procentuală, de reduceri de personal care să se aplice peste tot, pentru că în vreme ce unele agenții sau oficii pot fi complet inutile sau suprapuse, altele pot fi foarte utile și să aibă de fapt nevoie de personal suplimentar. Evaluarea trebuie făcută sector cu sector și caz cu caz -- însă per total este limpede că va avea loc o reducere de personal. În fine, în pasul ultim se poate finaliza Legea Salarizării, în structura nouă de posturi și după simularea impactului bugetar pe care îl va avea (asistența tehnică pentru acest pas deja există), ceea ce poate duce chiar la măririi generale de salarii în cadrul aceluiași plafon total bugetar.

⁹ Fost al Industriilor, în fapt un centru tradițional de putere ce controla în principal energia și mineritul.

Sigur, orice reaşezare a administraţiei publice însoţită de desfiinţări de instituţii este un moment neplăcut pentru orice guvern, iar acesta este chiar motivul pentru care a fost veşnic amânată până acum. Însă ea nu se va mai putea amâna încă patru ani, iar dacă tot e să se facă atunci momentul cel mai potrivit este primul an de mandat, nu mai târziu.

Bani există, dar stau nefolosiţi

Ironia este că de o bună bucată de vreme există disponibile în România **fonduri substanţiale** venite fie ca împrumuturi, fie ca granturi nerambursabile, destinate să ajute guvernul României să acopere aceste costuri ale schimbării, dar unele dintre acestea stau în mare parte nefolosite, fie pentru că n-a existat răbdare şi expertiză pentru a le accesa, fie pentru că derularea lor presupunea un nivel de transparenţă care le făcea neinteresante pentru oficialii români. Doar cu titlu de exemplu, din programul PPIBL¹⁰ al Băncii Mondiale fuseseră puse deoparte pentru Ministerul de Justiţie aproape 1.3 mil USD, exact pentru a finanţa reforma în punctele nevralgice semnalate şi de UE (sistem management cazuri, dotări tribunale, întărirea CSM, înfiinţare tribunale speciale, etc). Până în decembrie 2004, timp de aproape doi ani, nu fuseseră solicitaţi de minister pe proiecte decât 200.000 USD. Este cunoscut scandalul de anul trecut, când în mod similar Ministerul Sănătăţii a lăsat să se piardă granturi importante USAID destinate finanţării reformei, tot din cauză că agenda reală de politici la nivel înalt nu era chiar aceeaşi cu cea afirmată oficial. O idee bună ar fi crearea unei **baze de informaţii cu asistenţa disponibilă** din diverse surse, pe termene şi sectoare, la nivel central (de exemplu, în Cancelaria premierului). Aceasta ar fi nu doar un bun instrument de management strategic la nivel de cabinet, unde de multe ori dreapta n-a ştiut ce face stânga, dar ar fi şi o cale de transparentizare înlesnind opiniei publice să aibă o privire cuprinzătoare asupra acestui domeniu, atât de obscur şi fragmentat.

Fondurile cele mai importante ce vor intra în România vor fi cele structurale şi de coeziune provenite de la UE, derulate prin mecanismele create în capitolul 21 din *acquis* (politici regionale). Acesta este un alt domeniu relativ ignorat, în care România este nepregătită din multe puncte de vedere. Mini-crizele de absorbţie a fondurilor comunitare precum cea cu banii Sapard din 2004 se vor repeta periodic, pentru că banii vor fi din ce în ce mai mulţi. Când vine vorba de politici regionale, discuţia în România deviază spre subiecte cu coloratură simbolică, uşor de politizat, cum este cel al înfiinţării (sau nu) de regiuni administrative – subiect complet irelevant în context european. Şi se distrage atenţia de la sarcina crucială dar nespectaculoasă de a crea acele instituţii în teritoriu ce pot gestiona bine banii europeni; şi de a juta sectorul privat şi administraţiile locale să genereze proiecte de calitate pentru a putea absorbi aceste fonduri. Este urgentă întărirea capacităţii de a culege date statistice relevante la nivel de teritoriu (prioritate subliniată de ultimul Raport de ţară) şi de a crea un **sistem de urmărire în timp real** al nivelului accesării, utilizării şi impactului acestor fonduri – un *early warning system* privind banii europeni, pentru ca guvernul să poată avea semnale din timp privind problemele de absorbţie, să poată lua măsuri şi să se evite astfel crizele ciclice de până acum.

Finalmente, guvernul trebuie să continue reformele pe **partea "activă", de venituri a bugetului**. În anumite domenii sunt necesare corecţii de detaliu, dar importante ale reformelor de până acum. De exemplu, în decembrie trecut când s-a adoptat ordonanţa ce modifica Codul Fiscal pentru a introduce cota unică de impozitare, s-a trecut cu vederea micul amănunt că impozitul pe venitul personal (IVG) în România este unul partajat între nivelurile administrative, cu alte cuvinte 36% din încasări merg la municipalitatea respectivă, 27% la judeţe iar restul la

¹⁰ Public-Private Institutional Building Loan.

centru¹¹. O diminuare de venituri din IVG, chiar temporară, produsă de reforma fiscală poate crea mari probleme la nivel local, în mod paradoxal tocmai în orașele mari și înstărite unde nivelul acestor venituri e ridicat iar administrația locală e condusă în general chiar de Alianța DA. Este necesară o corecție urgentă prin compensarea pierderilor administrațiilor locale, de preferință prin ajustarea procentelor de partajare, în momentul când primele date privind colectarea impozitelor pe ianuarie-februarie devin disponibile și se poate estima scăderea reală în încasări.

Reforma fiscală trebuie oricum să meargă înainte cu curaj, pentru că partea cea mai problematică, ce ducea la scăderea veniturilor la buget, a fost deja pusă în practică. De aici înainte măsurile ce urmează vor duce deopotrivă la sporirea veniturilor publice și la o mai mare echitate socială. Este vorba de continuarea "neutralizării" fiscale gradual, în etape, către situația optimă în care contribuabilii ce câștigă aceleași venituri sunt impozitați la fel, indiferent de sursa venitului, situație de care ne aflăm încă departe. Mai concret, asta presupune:

- Aducerea treptată la același nivel de impozitare cu cele din salarii a veniturilor din tranzacțiile de capital, din dobânzi bancare și alte instrumente, sau din tranzacții imobiliare (în prezent, impozitate foarte puțin sau deloc)
- Eliminarea puzderiei de scutiri sau regimuri speciale acordate la diverse momente diverselor grupuri de lobby (de exemplu pe veniturile celor angajați în sport, pe salariile din industria IT, etc)
- Eliminarea sistemului absurd al "bonurilor de masă" acordate ca supliment neimpozabil la salariu, cel puțin în sectorul bugetar. Acestea pot fi foarte bine înlocuite cu o mărire corespunzătoare a salariului și a deducerii personale de bază, cu exact același efect la salariat, eliminându-se astfel toată industria (privată) de tipărire și distribuire a acestor cupoane, care nu face decât să mute niște bani dintr-o parte în alta cu costuri administrative considerabile.

---

¹¹ Intr-o prezentare simplificată; sistemul este în realitate mai complex.

REGIONAL

MOLDOVA, EXCEPȚIE DE LA REVOLUȚIA PORTOCALIE?

Alegerile din Ucraina și Georgia au deschis ușa spre Europa a unor țări care păreau pierdute pentru totdeauna în zona gri. Moldova nu pare să le calce pe urme. Schimbarea din aceste țări a beneficiat de un context revoluționar explicat prin existența unei "infrastructuri a schimbării", care a fost atât de solidă încât forțele reacționare au fost înfrînte atât organizațional cât și ideologic. Secțiunea de față a acestui raport va încerca să răspundă la întrebarea dacă aceste condiții care ar permite schimbarea de regim există în prezent în Moldova.

Niște comuniști din ce în ce mai europeni

Presa aservită puterii a acuzat în 2004 o "conspirație" a Occidentului care ar pregăti o "operațiune specială" în Moldova numită "revoluția florii-soarelui"¹². Analiztii independenți au arătat însă că schimbările radicale în Moldova nu pot avea loc decât în condițiile existenței unui consens puternic între lideri locali și străinătate, consens bazat pe obiective și valori comune.

Dar care lideri locali ? Partidul comunist de guvernământ și-a anunțat deja intenția:

- de a adera la Uniunea Europeană;
- de a moderniza țara;
- de a reglementa prin internaționalizare nesfârșitul conflict trans-nistean.

---

¹² Agenția oficială de știri Moldpres a lansat acest zvon în vara anului 2004 acuzând forțe din Occident că ar intenționa transferarea modelului "Revoluției Rozelor" din Georgia în Moldova sub denumirea de "Revoluția Florii-Soarelui", acest subiect rămânând unul fierbinte în presa guvernamentală până în momentul Revoluției Portocalii din Ucraina.

Liderii comuniști au conștientizat deci că o opoziție la “semnalele Europene” ar fi inutilă, chiar președintele Voronin, după o serie de comentarii negative¹³, declarându-și dorința de a vedea Moldova pe deplin integrată în UE. Speranța că într-o zi vor fi parte a clubului European al “securității și prosperității” poate fi suficientă pentru a transforma un partid comunist, cum s-a întâmplat deja în Europa centrală și în România. Sondajele arată că 80% din repondenți consideră integrarea europeană ca un fenomen pozitiv iar 40% cred că aderarea la NATO este benefică, ceea ce face argumentele privind locul predestinat al Moldovei alături de Rusia cel puțin ridicole. Așa cum s-a observat în timpul alegerilor locale din mai 2003, Partidul Comunist Moldovenesc a “furat” numeroase slogane ideologice din tabăra Opoziției pentru a crea o imagine pro-europeană și pentru a-și spori influența în cadrul unui segment de votanți reformiști, deschiși Europei și dezvoltării. Tocmai aici se pot identifica cauzele rezistenței și particularitățile Partidului Comunist : o capacitate cameleonice de a se adapta schimbărilor rapide care au loc în Moldova. Acest fapt a fost demonstrat de curând de către președintele Voronin care, după întâlnirea cu președintele Băsescu, a fost invitat la Kiev pentru a asista la numirea oficială a președintelui Iushchenko, dorind să arate că nu este obligatoriu ca schimbarea de putere să se facă printr-o revoluție „portocalie” ci poate surveni pașnic prin reorientarea sa.

În paralel cu deteriorarea graduală a relațiilor cu Moscova, Președinția (cu rol covârșitor în influențarea politicilor Partidului Comunist) a realizat că ideologia stângistă poate fi inteligent raportată la ideologia partidelor de stânga din Europa iar discursul “intern”, țintind în mod tradițional o populație needucată și îmbătrânită, poate fi ajustat sau chiar schimbat. Totuși, liderii Partidului Comunist nu au renunțat încă la marca de “comuniști” dar mulți explică această tergiversare a situației de fapt nu prin prisma prozelitismului ideologic Marxist-Leninist ci mai degrabă din motive de conservare a electoratului. Este de aceea destul de clar de ce comuniștii au adoptat la ultimul congres ordinar o serie de modificări ale platformei politice care includ printre altele (recunoașterea proprietății private, pluralismul politic, integrarea Europeană), puncte compatibile cu socialismul suedez sau italian dar mai puțin compatibile cu socialismul din fosta Uniune Sovietică. Mulți au observat cu satisfacție că majoritatea promisiunilor făcute de către comuniști în 2001 au fost eliminate de pe agenda politică a partidului, în timp ce menținerea altora – aderarea la Uniunea Rusia-Belarus sau rezolvarea conflictului din Transnistria – a fost motivată de nostalgia votanților tradiționali ai Partidului Comunist care au mari dificultăți să accepte că nostalgiile nu constituie o alternativă credibilă la capitalism și la integrarea europeană.

În acest context miza alegerilor din martie 2005 din Moldova poate să nu fie Europa, pentru care se declară ambele părți, și un element esențial al Revoluției portocalii riscă să lipsească. Curentul revoluționar declanșat de Tbilisi și Kiev a avut deja un mare impact asupra deciderii viitorului european al Moldovei, oferind excelentă oportunitate de a rezolva interminabilul conflict privind granițele de stat cu Ucraina. Spre deosebire de Ucraina unde există o divizare clară între Estul industrializat, susținător al lui Ianucovitch și Vestul predominant agricol și naționalist care l-a susținut pe liderul Iushchenko, clivajele electorale din Moldova sunt mai puțin ideologice și mai degrabă sociale și lingvistice. Moldova are cel mai mare procent de populație rurală din Europa și a reușit să devină cea mai săracă de pe continent. Criticați că au reintrodus vechiul sistem de împărțire administrativă pe raioane, comuniștii au reușit să-și întărească filialele locale și să

¹³ În aprilie 2001 Voronin a declarat că Republica Moldova va deveni o Cuba a Europei. O lună mai târziu, într-un interviu acordat unei agenții ruse de știri a declarat că dacă Partidul Comunist va pierde alegerile în Moldova, tancurile NATO vor fi aduse la 200 km de Moscova, la Briansk.

centralizeze¹⁴ puterea administrativă extrem de mult. După ce oficialii Consiliului Europei au criticat acest sistem în nenumărate ocazii și au cerut puterii să redeseneze organizarea administrativă, după mai multe mese rotunde care au avut loc în februarie-martie 2004, oficialii guvernamentali și parlamentarii comuniști au decis într-un final să urmeze spiritul Cartei Europene privind Guvernarea Locală (ratificată în 1997) și s-au angajat să facă reforma administrativă după alegerile din 2005. Reprezentanții Fondului Monetar Internațional și Băncii Mondiale nu au agreat reforma propusă din cauza lipsei unor previziuni clare a modului de implementare dar și a avantajelor sociale și economice implicate.

Configurația electorală actuală

Din cauza unui prag electoral foarte ridicat (3% pentru candidații independenți și 6% pentru partidele politice) mulți votanți și-au pierdut încrederea în alegeri și în reprezentativitatea acestora. Dar fracturile ireconciliabile din rândul Opoziției și lipsa unității sale explică la rândul lor existența unui segment important de votanți indeciși (35%). Comparând barometrul Institutului de Politici Publice din noiembrie 2004 cu sondajul IRI/Gallup din decembrie 2004 putem observa ușoare scăderi de procente la ambii rivali: în timp ce Partidul Comunist a ajuns la un scor de 39% iar Moldova Democrată la 13%, popularitatea Partidului Popular Democrat Creștin este în continuă creștere atingând 15% iar Partidul Social Democrat 8%. Liderii Opoziției refuză să conștientizeze că au pierdut alegerile din 2001 din cauza disensiunilor lor interne. Neîncrezători că vor putea învinge regimul comunist de unele singure, partidele de opoziție au format o coaliție care este în continuare slabă și necunoscută publicului.

Moldovei îi lipsește acel lider de opoziție credibil care a existat în Georgia sau Ucraina. Nici un lider al Opoziției nu se bucură de susținerea largă a populației și nu este cotelat ca lider național. Cu excepția lui Serafim Urechean (14%), plasat al doilea în sondaje după Voronin dar la o distanță semnificativă de 26%, ceilalți lideri ai Opoziției trec aproape neobservați în spectrul electoral (Dumitru Braghîș – 4%, Oleg Serebrian – 3%, Oazu Nantoi – 3%)¹⁵. În ciuda unei popularități importante (9%), popularitatea lui Iurie Roșca este umbră de gradul mare de neîncredere în acesta (41%), urmat de Voronin (15%) și Braghîș (5%).

Moldova are în schimb tradiție la un alt element al revoluției portocalii, mișcările de stradă. Acestea au căpătat notorietate în ultima decadă datorită valurilor succesive de proteste ale populației, greve studențești, demonstrații nesfârșite similare celor din Kiev sau Tbilisi. În 1995, studenții moldoveni au protestat timp de 2 luni împotriva introducerii manualelor de istorie moldovenești în locul celor românești iar în 1999 studenții au protestat aproape o lună împotriva anulării unor ajutoare sociale, ajungându-se la ciocniri dure cu forțele de poliție. Eliminarea unor „privilegii” sociale ale studenților a condus la proteste mult mai spectaculoase decât cele organizate de către simpatizanții partidelor de Opoziție.

¹⁴ În martie 2003 o lege a guvernării locale a fost adoptată în ciuda opoziției înverșunate a partidelor de opoziție și a asociațiilor administrației locale. Această reformă prevedea ca cele 10 județe din Moldova să fie înlocuite de 32 de raioane. Această reformă a schimbat reformele guvernelor anterioare care stabiliseră o reformă administrativă agreată de comunitatea internațională. Pentru a-și îndeplini obiectivul, partidul de guvernământ a inițiat mult contestata reforma a administrațiilor locale, reformă care prevedea o redivizare a țării dar și o limitare a competențelor autorităților locale în materie de finanțe locale, taxare și descentralizare decizională.

¹⁵ Sondaje IRI și State Baltice/ Gallup, *Studiul asupra votanților din Moldova*, noiembrie 2004

Începând din luna ianuarie 2002, Opoziția a creat un "oraș de corturi" în fața a Președinției și Parlamentului protestând împotriva violării drepturilor culturale ale românilor moldoveni până în momentul în care Ministerul Educației a anulat deciziile nepopulare. Partidul Comunist a renunțat la retorica pro-europeană și la gloriosul "pact social" inițind o campanie de eliminare a profesorilor pro-români din universități și a cursurilor acestora și acuzând în paralel o campanie intervenționistă a țărilor vecine cu scopul "spălării creierelor". Aceste proteste au fost atât de puternice încât foștii președinți Snegur și Lucinschi au admis că scăderea credibilității lor a fost cauzată în principal de resentimentele exprimate de stradă. De fiecare dată când ies în stradă oamenii exprimă un apel negativ care se reflectă îndeobște în votul de protest din alegeri. Ca o consecință a protestului de stradă care a durat aproape 3 luni în 2004, președintele Voronin a refuzat în cele din urmă să semneze Memorandumul Kozak¹⁶. Protestele au servit președintelui ca scuză pentru refuzul de a semna Memorandumul, fapt care l-a înfuriat pe consilierii președintelui Putin care l-au acuzat pe Voronin ca fiind „iresponsabil și inconsistent”. Acest din urmă eveniment a fost comentat de analiști ca fiind momentul în care Voronin și-a construit imaginea de „salvator al țării” în fața comploturilor externe.

Așa cum era de așteptat, lista electorală a comuniștilor îl are în frunte pe Președintele Moldovei, Vladimir Voronin, care este urmat de Președintele Parlamentului, Eugenia Opstapciuc, de Prim Ministrul Vasily Tarlev și alți miniștri. Faptul că aceste personalități ocupă primele 20 de locuri ale listei este un indicator al mizei electorale a comuniștilor, care se vor baza pe rezultatele pozitive ale propriei guvernări, obținute în special în zona economică și socială: creșterea PIB, creșterea pensiilor și salariilor, dar și încercarea de igienizare a partidului prin eliminarea corupților din conducere. Programul politic al Partidului Comunist Moldovenesc nu aduce la rândul său surprize. Principalele puncte sunt legate de: protecția legală și socială a emigranților moldoveni care muncesc în străinătate, creșterea salariului mediu la 300\$ (în prezent acesta este 100\$), triplarea salariilor și a pensiilor muncitorilor și pensionarilor, mărirea numărului de locuri subvenționate pentru învățământul superior. Se pot remarca schimbări importante în viziunea de politică externă a partidului, unde, spre deosebire de 2001, comuniștii par să renunțe la promisa aderarea la Uniunea Rusia-Belarus dar și la inițiativa care propunea ca limba rusă să devină a doua limbă oficială a Moldovei.

Aceste două "scăpări", coroborate cu afișarea unei atitudini pro-europene în 2004 par să fi cauzat scăderea în sondaje a popularității partidului communist. Acei votanți care fuseseră în 2001 atrași de sloganele pro-ruse sunt dezamăgiți de abandonarea acestei linii politice dar acest lucru nu înseamnă o cădere sub 40% în preferințele electoratului, procent care va permite comuniștilor să obțină o mare parte din „prăjitură”, concretizată într-un număr semnificativ de locuri în noul Parlament. Este de presupus că, chiar dacă nu vor avea un succes similar celui din februarie 2001, aceștia au șansa să obțină cel puțin o majoritate parlamentară simplă, majoritate care le va permite să desemneze președintele Parlamentului dar și să alcătuiască majoritatea Executivului, pe care îl vor domina confortabil.

Dar există numeroase probleme nerezolvate de la precedentele alegeri care reprezintă un handicap pentru partidul de guvernământ. Corupția a fost criticată de partidul de guvernământ numai atunci când aceasta era localizată la rivalii din Opoziție în timp ce corupția din propriul partid dar și din cadrul grupurilor de afaceri apropiate președintelui Putin a devenit etalon de moralitate. Mai mult, cei care au refuzat să se conformeze regulilor clanului au fost constrânși prin

¹⁶ 1-3 octombrie 2004, The Wall Street Journal Europe, An Opportunity on the Dniester, Vladimir Socor

mijloace aflate la îndemâna statului : impozitare exagerată și controale frecvente ale instituțiilor de control fiscal. Căutarea protecției în rândul nomenclaturii de partid, combinată cu numeroase forme de favoritism, acordarea de contracte pe bani publici fără licitație, plăți directe făcute de administrația centrală pentru „contracte strategice”, sunt forme ale unui „El Dorado” financiar găsit de partidul la putere, El Dorado ce permite susținerea unor interese corupte de clan și promovarea anumitor rețele oligarhice. Controlul justiției a permis Partidului Comunist să guverneze fără riscul de a fi deranjat de cineva pentru abuzurile comise de membri săi. Și mai abuziv este tratamentul aplicat mas-mediei și autorităților locale. Atacurile fizice asupra unor jurnaliști în iulie-august 2004 și demiterarea protestatarilor din cadrul Televiziunii de stat au generat un scandal internațional preluat și investigat de Consiliul Europei și Convenției Europene pentru Drepturile Omului¹⁷.

Principalii trei competitori care formează polul anti-comunist sunt PCDP (fostul Front Popular), Partidul Social Democrat și Blocul Democrat Moldovenesc (include Partidul Democrat, Partidul Social Liberal și Alianța “Moldova Noastră”). O parte dintre acești competitori au punctat faptul că Moldova va urma Ucraina iar culoarea “portocalie” va deveni simbolul Partidului Creștin Democrat Popular. Sondajul de opinie publică din decembrie 2004 pentru țările Baltice a evidențiat o creștere a intenției de vot pentru PCDP (15%) în alianță cu PSD (8%), în timp ce BDM și-a conservat cele 14 procente. Cu toate acestea surprinzător rămâne în continuare numărul de non-răspunsuri (37% în martie și 35% în noiembrie 2004). Sondajul atestă declinul partidului care conduce Moldova, Partidul Comunist Moldovenesc (de la 47% în luna martie la 38% în noiembrie), dar cu toate acestea diferența între comuniști și opoziție se menține la peste 20%. Unii analiști politici explică această diferență prin neînțelegerile interne care au existat la nivelul largului bloc electoral în ceea ce privește acordurile pre-electorale, prin instabilitatea și indecizia liderilor de a a-și unii eforturile pe termen lung în vederea câștigării alegerilor. Lipsa unei strategii electorale de lungă durată precum și vizibilitatea scăzută a liderilor politici nu au reușit să confere o identitate politică puternică blocului electoral în rândul alegătorilor.

Poate cea mai importantă greșeală politică pe care a făcut-o Blocul a fost susținerea primarului Chișinăului, Serafim Urecheanu ca liderul politic reprezentativ al alianței. După cum au demonstrat evenimentele ulterioare, Urecheanu a devenit ținta predilectă a campaniei împotriva corupției, inițiată și susținută de partidul comunist. Datorită acestui fapt Urecheanu s-a găsit în postură dificilă pe de o parte de a respinge acuzațiile ce i s-au adus, iar pe de altă parte de a articula și a comunica potențialilor votanți un mesaj coerent, reprezentativ pentru blocul de centru liberal, social-liberal și democrat.

Spre deosebire de Bloc, creștin democrații au fost primii care a reacționat la evenimentele din Ucraina și Georgia și care a adoptat culoarea portocalie ca simbol al campaniei electorale a creștin-democraților, după ce partidul adoptase vestimentație de culoare protocolie și proclamase portocaliul ca fiind culoarea victoriei în viitoarele alegeri.

Una dintre concluziile sondajului de opinie publică din Țările Baltice/IRI arată că cea mai mare încredere în PCM o au votanții cu vârsta peste 50 de ani și populația din zonele rurale; votanții mai tineri și rezidenții în mediul rural care exprimă o puternică identitate românească au încredere creștin-democrați; în

¹⁷ Concluziile articolului 19 sună astfel: abuzurile autorităților publice nu au fost doar violări ale libertății de exprimare ci și subiect de tratament abuziv, sancționat de Articolul 3 al Convenției Europene pentru Drepturile Omului (ECHR), Articolul 7 din Convenția Internațională privind Libertățile Politice (ICCPR) și Convenția Europeană împotriva Torturii și Tratatelor Inumane și altor Pedepse (CAT); dar și dreptul de securitate al persoanei protejat de Articolul 5 al ECHR și Articolul 9 al ICCPR.

Blocul Democratic Moldovenesc au încredere în special cei mai tineri precum și autoritățile locale care au o orientare democratică; în timp ce în Partidul Social Democrat cea mai mare încredere o au votanții cu vârste cuprinse între 30-50 de ani și populația rurală.

Dar care sunt de fapt cei mai importanți susținători ai schimbării puterii? Grupul cel mai numeros care se simte amenințat de puterea comunistă este format în special din intelectuali, clasa de mijloc, reprezentată de manageri și directori de întreprinderi, experți, avocați și intelectuali reprimați de actualul regim, care încearcă să își promoveze interesele de clasă la nivel politic. Principala sursă de nemulțumire a acestui grup este reprezentată de caracterul intervenționist, incompetența și aroganța manifestată de noua clasă conducătoare prin intermediul funcționarilor membri de partid care au invadat și controlează viața publică în Moldova. Evaziunea fiscală practică de acești credincioși membri de partid, taxele indirecte aplicate firmelor pentru a susține diferite proiecte ale conducătorilor comuniști au reprezentat mai degrabă o regulă decât o excepție în ultimii 4 ani de guvernare. Paralel cu aceste acțiuni, persecuțiile și arestările la care au fost supuși liderii opoziției au avut un efect demonstrativ și au întărit autoritatea de decizie a Președintelui Voronin, care este în același timp și Secretarul General al Partidului Comunist.

Un al doilea grup de nemulțumiți îl reprezintă studenții care în mod repetat au fost etichetați ca fiind simpatizanți ai facțiunilor politice anti-statale și al căror vot este clar anti-comunist. Libertatea, regulile democratice și legitimitatea contează într-un stat care se învecinează cu NATO iar din 2005 și cu Uniunea Europeană.

Un al treilea grup de nemulțumiți este format din cei care trăiesc de pe urma banilor trimiși din străinătate de rude și familie, dar care au puține de spus în ceea ce privește instabilitatea instituțională. Pentru mulți dintre aceștia, retorica oficială privind rata de creștere a PIB este o glumă care îndepărtează și mai mult discursul politic de realitate.

Cel de-al patrulea grup de nemulțumiți poate fi identificat cu vorbitorii de limbă rusă care sunt afectați de schimbarea bruscă a priorităților politice ale președintelui Voronin.

Este puțin probabil că activiștii acestor grupuri să se unească precum proletarii din toate țările sub un vechi slogan comunist. Dar erodarea și slăbirea grupului de susținători al PCM este indiscutabilă. În plus, opoziția nu are nici o șansă să schimbe Legea Electorală prin creșterea numărului de votanți la viitoarele alegeri electorale cu rezidenții care trăiesc în afara granițelor Moldovei și nici nu vor putea reduce pragurile electorale stabilite pentru candidații independenți la 3%, pentru partide la 6% iar pentru alianțe la 9%.

Contextul regional

În timp ce mulți dintre occidentali sunt dornici să evidențieze înfrângerea colaterală pe care președintele Putin a suferit-o în alegerile din Ucraina, sunt foarte puțini cei care au remarcat rapida transformare a vechilor obiceiuri ale conducerii ruse într-o combinație de capitalism protecționist și imperialism. Nu trebuie neglijat faptul că de-a lungul întregului proces electoral din Ucraina, Vladimir Putin nu a încercat să își ascundă sub nici o formă simpatia unilaterală pentru unul dintre competitori: el a vizitat de două ori Ucraina pentru a-și manifesta suportul pentru Ianukovitch, în timp ce un număr impresionat de experți și consultanți de relații publice ruși apropiați președintelui Putin au jucat un rol major în elaborarea strategiei și mesajului de campanie al acestuia. Sute de milioane de dolari au fost investiți în alegerile din Ucraina, alegeri percepute ca o ultimă încercare a Rusiei de a-și demonstra forța geo-politică în ceea ce privește vecinătatea sa imediată, unde are deja graniță cu Uniunea Europeană.

Pe perioada protestelor din Kiev, Putin i-a recomandat președintelui în exercițiu Leonid Kucima, dornic de a-și obține o retragere cât mai sigură cu scopul de a acoperi diverse fapte de corupție, să declare victoria lui Ianucovitch lăsând să înțeleagă că nu acceptă sub nici o formă victoria lui Iushchenko. Acesta a fost probabil motivul pentru care Kucima a decis brusc să-și retragă sprijinul pentru Ianucovitch și s-a declarat în timpul celui de-al treilea tur de scrutin un apărător al opoziției.

Conștienți că pierd competiția geo-strategică în cadrul Comunității Statelor Independente în favoarea democrațiilor occidentale în special din cauza "sărăciei ideologice" a sistemului promovat, o parte din nostalgia ruși au cerut o rezolvare imediată și operațiuni ofensive. În particular, aceștia au cerut un comportament la fel de agresiv precum cel al Occidentului din Ucraina, cerând crearea de instituții, fonduri și programe de finanțare care să poată apăra „valorile euro-asiatice”, deși însăși politica Rusiei și valorile promovate sunt destul de neclare¹⁸. Dată fiind abordarea autoritaristă și supra-centralistă a Kremlinului, abordare ce împiedică orice inițiativă de reformare și democratizare, Rusia își va continua retragerea strategică în spațiul ex-sovietic¹⁹.

Analiztii cred că prin eșecul lui Putin de a-și impune candidatul în alegerile din Ucraina se încheie de fapt și „era” Rusiei imperialiste în zonă iar eșecul altor proiecte anunțate de Putin pare să ducă la aceste concluzii. Proiecte precum orientarea fundamentală spre China în politica externă sau folosirea instrumentelor economice pentru a constrânge și obține loialitatea vecinilor revoltați s-au dovedit ineficiente și au implicat o serie de riscuri care nu au fost conștientizate de către administrația rusă²⁰. Recentul eșec al Kremlinului în „bătălia pentru Ucraina”²¹ constituie o radiografie a politicilor inițiate de Rusia în relația sa cu fostele state sovietice. Poate oare autoritara Rusiei să creeze un model alternativ lărgirii europene în spațiul ex-sovietic? Poate Moscova să regândească și să-și revizuiască poziția de fost imperiu păstrându-și în același timp „rațiunea de a fi” în continuare o putere importantă care să poată concura UE și Statele Unite în privința modelelor de dezvoltare care ținesc fostele state sovietice? E limpede, nu pentru mult timp de acum încolo.

Contrar celor întâmplare în Ucraina, bătălia din Moldova nu este doar o confruntare logică a disputei dintre democrați și autoritarieni care se poartă în statele fostei Uniuni Sovietice ci și un instrument important pentru a testa posibilitatea de a rezolva conflictul transnistrean unde regimul separatist de la Tiraspol a preluat prin forță de mai bine de 13 ani o porțiune importantă din teritoriul moldovenesc. Transnistria a fost de fapt „mărul discordiei” între Moldova și fosta elită politică din Ucraina, elită care a refuzat repetat orice inițiativă menită să instaureze un control la granița acesteia cu Transnistria. În momentul în care președintele Iushchenko va fi convins de către UE și Statele Unite să închidă granița cu ucrainiano-transnistreană, locul pe unde s-a desfășurat trafic de arme, mașini și droguri și care a permis lui Smirnov să se îmbogățească peste măsură, puterea acestuia din urmă se va prăbuși iar regimul său va dispărea. Poziția lui Smirnov este slăbită și din cauza identificării acestuia cu Kremlinul care a contat

¹⁸ Moskovsky komsomolets, 21 decembrie; "Dacă nu vom oferi un model economic viabil și atractiv, statele CSI se vor reorienta către UE" conchide specialistul rus Sergei Karaganov (Nezavisimaya gazeta).

¹⁹ Analistul politic Vitaly Tretyakov spune că, "Noi (Rusia) nu avem nimic de oferit care să fie egal în importanță cu comunismul sovietic sau liberalismul occidental" (Expert, 6 decembrie 2004).

²⁰ [United Press International](#), 19 Января 2005, Robin Schefred, la sfârșitul Rusiei imperialiste'

²¹ 'Niciodată nu spune niciodată' – Revoluția din Ucraina și renașterea democrației, de CLAUDIA ROSETT Miercuri, 15 decembrie 2004 12:01 a.m. EST

extrem de mult din punct de vedere militar, politic și economic în regiune în timp ce Ucraina a fost un factor critic de sprijin și stabilitate.

Imediat după alegerea lui Iushchenko, președintele Voronin a declarat că așteaptă sprijin de la noua conducere ucrainiană pentru a recâștiga controlul asupra Transnistriei. Reacția oficială a Kievului a venit odată cu primele măsuri care prevedeau ca fiecare transport ce trece prin vama ucrainiană spre Transnistria să posede acte doveditoare de la vama moldovenească²², astfel condiționând fiecare act de export al Transnistriei de autorizarea guvernului din Moldova. Mulți au interpretat noua prevedere ucrainiană ca o condiționare a UE pentru verificarea mărfurilor care intră sau tranzitează numai zona transnistreană. Regimul separatist din Transnistria pare să fie unul din marii perdanți ai Revoluției "rozelor" din Ucraina și pe bună dreptate, există un șir lung de argumente care ar trebui să prost-dispună pe Smirnov și acoliții săi în condițiile în care dispariția lui Kucima de pe scena politică a dus la dispariția unui număr impresionant de oligarhi și rețele clientelare. Mai mult, fraudele din alegeri nu va fi ușor iertată în condițiile în care mulți observatori ai alegerilor au fost extrădați și abuzați, fapt ce a permis lui Ianukovitch să câștige în Transnistria scrutinul cu 98% din voturile exprimate.

Previzuni pentru perioada post-electorală

Postul de radio Libertatea anunța de curând rezultatele unui raport al Stratford Research Center care previziona că în 2005 Statele Unite vor promova în continuare strategia de înlocuire a regimurilor pro-ruse cu regimuri pro-occidentale în fostele state sovietice. Centrul declară că aceste schimbări vor avea loc în Moldova, Armenia, Belarus și în alte state foste membre ale Uniunii Sovietice din Asia Centrală, cu rezerva că "nu toate aceste încercări vor fi reușite". Specialiștii americani sunt însă aproape siguri că se vor înregistra succese în Moldova și Armenia. Chiar în condițiile în care diferențele între Ucraina și Moldova sunt evidente, specialiștii nu își pierd tonul pozitiv în cazul acesteia din urmă. Revoluțiile populare nu reușesc întotdeauna de la prima încercare. Pe deasupra, democrațiile au nevoie de instituții care nu se pot întări decât în timp iar exemplele mass-media independente, puterii judecătorești neutre, autonomiei locale și pieței neafectate de intervenționismul Guvernului sunt evidente în acest sens.

În ciuda faptului că liderii comuniști se auto-declară „băieții buni” care vor ajuta Moldova să prindă ultimul tren spre integrarea europeană, apostrofările făcute de UE la reformele nedemocratice din 2002, 2003, 2004 inițiate de Partidul Comunist nu au reprezentat altceva decât răspunsul negativ dat aspirațiilor de integrare europeană. Retorica pro-europeană și pro-democratică a președintelui Voronin și a partenerilor săi din Guvern sau Parlament nu reușesc să ascundă pericolul care amenință Moldova – acela de a rămâne un outsider al procesului de lărgire europeană, delegitimând eforturile făcute până acum de a crea o Moldovă prosperă și condamnând implicit populația la un viitor obscur.

²² Chișinău, ianuarie 28 ([INFOTAG](#)).

AUTORI SI COLABORATORI

Acest raport a fost editat de următorii experți și colaboratori ai Societății Academice din România (SAR):

Alina Mungiu Pippidi (secțiunea Politică)
Sorin Ioniță (secțiunile Prognoze și Guvernare)
Igor Munteanu (secțiunea Regional)

Au mai contribuit: Suzana Dobre, Sorana Pârvulescu,
Emanuel Răuță, Laura Simionescu

Romanian Academic Society (SAR)
15 Petöfi Sándor
Bucharest 1, Romania
++4021-2221868
office@sar.org.ro
www.sar.org.ro